

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermingsdossier

Juwelenhuis Ruys in Antwerpen

Monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:

Juwelenhuis Ruys, Antwerpen, Sint-Jorispoort 26 – Schermersstraat 37 –
monument

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/11002/146.1

Helena Duchêne in samenwerking met Jo Braeken

29/03/2019

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	4
1.2.1.	Geografische situering en ontwikkeling Sint-Jorispoort en Schermerstraat	4
1.2.2.	Voor- en familiegeschiedenis juwelenhuis Ruys	6
1.2.3.	Bouw juwelenhuis Ruys in 1902	9
1.2.4.	Verderzetting juwelenhuis Ruys: 1919 - heden	12
1.2.5.	Bouwmeester Ferdinand J.A. Truyma (1857-1939)	14
1.2.6.	Emile Delrue (eind 19de – begin 20ste eeuw)	15
1.3.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken.....	15
1.3.1.	Ruimtelijke context en inplanting	15
1.3.2.	Woonwinkelhuis: Exterieur	16
1.3.3.	Woonwinkelhuis: Interieur.....	17
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	23
2.	Evaluerend gedeelte	23
2.1.	Evaluatie van de erfgoedwaarden	23
2.1.1.	Historische waarde	23
2.1.2.	Architecturale waarde	24
2.1.3.	Artistieke waarde	25
2.2.	Motivering van het type bescherming.....	25
2.3.	Motivering van de afbakening van de bescherming	26
2.4.	Juridische toestand.....	26
2.4.1.	Onroerend Erfgoed:	26
2.4.2.	Ruimtelijke Ordening:	27
3.	Beheersvisie	27
3.1.	Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed	27
3.2.	Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed.....	27
3.3.	Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed.....	27
4.	Bronnen	28
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	30
5.1.	Omgevingsplan	30
5.2.	Fotobijlage	30
5.3.	Cultuurgoederen	30
5.4.	Documentatie	30
5.5.	Criterionota	30

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

1.1. Situering

Het beschermingsvoorstel voor het juwelenhuis Ruys in Antwerpen maakt deel uit van het thematische beschermingspakket 'Winkelinterieurs'.

In de criterianota in bijlage, wordt dit thematische pakket toegelicht. Deze criterianota werd opgemaakt in functie van de selectie en waardering van waardevolle winkelinterieurs met het oog op het behoud en de bescherming van dit erfgoed. Hierin worden de belangrijkste krijtlijnen in de evolutie van winkelinterieurs geschetst en de erfgoedwaarden en criteria besproken die aan de basis liggen van de selectie van beschermingswaardige winkels.

Naar aanleiding van ad hoc-beschermingsaanvragen voor enkele winkels in Sint-Niklaas, Antwerpen en Aalst en de publicatie *Goed bewaarde winkelinterieurs* door Katherine Ennekens (2014) werd een selectie voorgesteld van winkels die in aanmerking komen voor bescherming. Twee dossiers werden inmiddels voorgelegd. De voormalige drogisterij De Walvis in Sint-Niklaas is definitief beschermd bij ministerieel besluit van 8 oktober 2018. De beschermingsprocedure voor de muziekwinkel Rombaux in Brugge is lopende.

Voorliggend dossier betreft het beschermingsvoorstel als monument van het juwelenhuis Ruys in Antwerpen. Het woonwinkelhuis in art-nouveaustijl met neorococo-ornamenten, werd ontworpen in 1902 door Ferdinand Truymans in opdracht van de juweliersfamilie Ruys-Ramboux. Zowel voor- als achtergevel en het interieur van de winkel en de private vertrekken bleven sedert het begin van de 20ste eeuw nagenoeg ongewijzigd en de juwelierszaak wordt nog steeds door dezelfde familie uitgebaat.

In het pand zijn cultuuroederen bewaard die integrerend deel uitmaken van het beschermde monument. Voor de verdere bespreking en motivering van deze cultuuroederen wordt verwezen naar de bijlage van het ministerieel besluit.

1.2. Historisch overzicht

1.2.1. Geografische situering en ontwikkeling Sint-Jorispoort en Schermersstraat¹

Het juwelenhuis Ruys werd gebouwd in 1902 en situeert zich op een driehoekig bouwblok in de Antwerpse binnenstad aan de Sint-Jorispoort 26 (voorgevel) en Schermersstraat 37 (achtergevel met afzonderlijke ingang).

Het pand ligt in de onmiddellijke nabijheid van belangrijke historische gebouwen en sites zoals onder meer de Sint-Joriskerk, het voormalige Sint-Elisabethgasthuis beter bekend als het Elzenveld en de Nationale Bank.

Het stadsdeel waar het juwelenhuis Ruys zich nu bevindt, ontstond bij de vijfde stadsuitbreiding ten tijde van de zogenaamde Gouden Eeuw van Antwerpen (15de en 16de eeuw). Deze stadsuitbreiding ging gepaard met de aanleg van een nieuwe meer zuidelijk,

¹ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Antwerpen - Stadsuitbreiding tot aan de 16de-eeuwse Spaanse Vesten* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/122213> (geraadpleegd op 10 oktober 2018).

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2018: *Sint-Jorispoort* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/112991> (geraadpleegd op 10 oktober 2018).

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Schermsstraat* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/112980> (geraadpleegd op 10 oktober 2018).

S.N. 2018: *Stelling van Antwerpen* [online], https://nl.wikipedia.org/wiki/Stelling_van_Antwerpen (geraadpleegd op 10 oktober 2018).

LOMBAERDE P. 2009: *Antwerpen versterkt: de Spaanse omwalling vanaf haar bouw in 1542 tot haar afbraak in 1870*, Antwerpen.

oostelijk en westelijk gelegen stadsversterking en de incorporatie van een aantal sites en woonkernen die op dat moment buiten de stadswallen lagen (waaronder het Elisabethgasthuis).

Reeds in de jaren 1520 wenste men de bestaande versterking te verbeteren. De Italiaanse krijgswaarkundige Donato Buoni di Pellezuoli werd daarom belast met het opmaken van een plan dat op 10 mei 1540 werd goedgekeurd. Voor de werken echter konden worden aangevat brak er een oorlog uit tussen Karel V en Frans I. Het kortstondig beleg van Antwerpen in juli 1542 bewees het failliet van de middeleeuwse vesten en de nood aan nieuwe verdedigingssystemen. Na het conflict en onder meer onder druk van de kooplieden, besloot het stadsbestuur de bouw van de nieuwe omwalling in 1542 onder leiding van Donato Buoni in samenwerking met de Antwerpenaar Peter Frans te beginnen. De gebastioneerde vesting was klaar in 1553 en bestond uit negen bastions, een halfbastion en vijf monumentale poorten: de Slijkpoort, Rode Poort, de Kipdorppoort, de St.-Jorispoort ook gekend als Keizerspoort en die de grootste was, én de Kronenburgpoort (later vervangen door de Begijnenpoort). Tussen 1567 en 1572 werd de vestiging nog uitgebreid met een citadel (ter hoogte van het huidige 'Zuid').

De vijfde stadsuitbreiding in de 16de eeuw ging gepaard met een grote demografische groei, de aanleg van tal van straten en een ware bouwwoede.

Het bouwblok waar het juwelenhuis Ruys nu staat, ontstond in de 16de eeuw en lag vlakbij de Spaanse omwalling en één van de vijf toegangspoorten (de Sint-Jorispoort ter hoogte van de huidige Nationale Bank).

Bijna drie eeuwen lang hield de Spaanse omwalling de stad in een keurslijf. Vanwege het bouwverbod op de gronden rond de forten en de omwalling konden deze terreinen voor de noodzakelijke economische en stedenbouwkundige ontwikkeling omstreeks 1850 niet ingenomen worden. Dankzij de wet van 8 september 1859 in functie van de gewijzigde militaire noden en de promotie van Antwerpen tot Nationaal Reduit van België, werd beslist om een nieuwe omwalling meer landinwaarts op te richten, later gekend als de Brialmontomwalling, ter hoogte van de huidige Singel. De 16de-eeuwse verdedigingsgordel verloor hierdoor haar militaire functie. Een enorm grondgebied tussen de Spaanse en de Brialmontomwalling kwam vrij voor stedenbouwkundige ontwikkeling. Nadat de gronden en wallen terug de stad toekwamen werd er beslist tot een gefaseerde afbraak die men startte in 1864. De omwalling en poorten werden geslecht in 1866. De citadel of het Zuidkasteel verdween finaal tussen 1874 en 1881.

De afbraak van de Spaanse vesting ging gepaard met grote urbanisatiewerken zoals de aanleg van een ringboulevard op het tracé van de omwalling, de huidige Leien. De boulevard werd aan weerskanten begrensd door bouwblokken voor private woningbouw alsook voor monumentale publieke gebouwen (de Vlaamse Opera, het gerechtshof, de Nationale Bank e.d.).

De onmiddellijke omgeving van het juwelenhuis Ruys onderging in de tweede helft van de 19de en het begin van de 20ste eeuw een ontzettende metamorfose.

1.2.1.1. Sint-Jorispoort

De huidige straat, genaamd Sint-Jorispoort, gelegen tussen de Leopoldplaats en het Mechelseplein werd getrokken in 1543-1545 ten tijde van de vijfde stadsuitbreiding en de bouw van de Spaanse vesting, op gronden van de 'gasthuisbeemden', zogenaamde natte graslanden van het Sint-Elisabethhospitaal. De straat bevond zich dan tussen de oude Sint-Joriskerk, waarvan de geschiedenis opklom tot de 13de eeuw en de Sint-Jorispoort (Keizerspoort). De latere straatnamen zoals 'Poortstraat', 'Voortstraat' en 'Sint-Jorispoortstraat' (18de en 19de eeuw) waren daarvan afgeleid. Sinds 1937 werd de straatnaam ingekort tot de huidige 'Sint-Jorispoort'.

Het is vanouds een drukke, brede straat met handelszaken. De noordelijke gevelwand bestaat overwegend uit thans ontleisterde 19de-eeuwse lijstgevels met doorlopende kroonlijsten, nummers 1 tot 27, die toebehoren aan het O.C.M.W. en het vroegere Sint-Elisabethgasthuis. Het juwelenhuis Ruys bevindt zich aan de zuidzijde, waarvan de gevelrij

gekenmerkt wordt door meer gediversifieerde bebouwing. Deze kant bewaart zowel kleinschalige handelspanden en woningbouw die in kern opklimmen tot de 18de eeuw, als 19de-eeuwse burgerwoningen en 20ste-eeuwse appartementen.

1.2.1.2. Schermersstraat

De Schermersstraat, lopende van de Kapucinessenstraat naar de Leopoldplaats, werd eveneens circa 1545 aangelegd. De straat verbond de nieuwe Sint-Jorispoort (de constructie) langs het 'Schermershuis' met het Kasteelplein.

De straatnaam is afgeleid van de in 1487 gestichte gilde van de schermers die circa 1552 van de stad een oefenterrein hadden gekregen dat te situeren was tussen de nieuwe en de oude Sint-Jorispoort. De oude Sint-Jorispoort werd in 1579 omgebouwd tot het 'Schermershuis' nadat het zijn functie verloren had.

De straatnaam werd pas in 1868 geofficialiseerd. De achterzijde van het juwelenhuis heeft als adres Schermersstraat 37 en situeert zich aan de noordzijde van de straat aan het meest oostelijke punt richting de Nationale Bank. De noordzijde van de straat was zeker al bebouwd in de tweede helft van de 16de eeuw. De bewaarde 19de-eeuwse bebouwing volgt nog de historische percelering. De zuidzijde werd pas veel later ontwikkeld en herbergt daarom een aantal monumentale 19de- en begin 20ste-eeuwse panden.

1.2.2. Voor- en familiegeschiedenis juwelenhuis Ruys

Het juwelenhuis Ruys is al vijf generaties lang een gevestigde waarde in Antwerpen en ook daarbuiten.

De basis voor het huidige juwelenhuis Ruys werd gelegd door **Jacques Marie Ruys (1810-1863)**.² Hij was de zoon van een timmerman, die in de periode 1824-1831 lessen aan de Academie van Antwerpen volgde. Volgens het onderzoek van Wim Nys liet hij in 1839 zijn meesterteken als goud- en zilversmid registreren.³

Aan de Sint-Jorispoort richtte Jacques Ruys in datzelfde jaar een atelier op. Omstreeks 1854 of 1855, afhankelijk van de bron, opende hij samen met zijn echtgenote Rosa Rombouts daar een juwelenzaak.⁴ Zijn oudere broer Jean Baptiste Ruys (° 1804) werkte als juwelier en diamantzetter mee in het atelier van Jacques. Na het overlijden van Jacques hertrouwde zijn weduwe in 1867 met de goudsmid Jan Baptiste François Noé (° 1840).⁵

Vanaf **1867** werd in de bouwvergunningen voor het eerst verwezen naar de naam Ruys, wanneer weduwe Ruys via de heer Lena(e)rts B. toelating vroeg tot het wijzigen en plaatsen van een etalage aan de voorgevel van de Sint-Jorispoort 28. Het bijgevoegde plan toont een woning van twee traveeën breed met een winkelpui over de ganse breedte van de begane grond. Een centraal venster bevat tussen pilasters en boven een sokkel van 80 cm, werd aan weerskanten geflankeerd door een deur, met daarboven een kroonlijst met

² ENNEKENS K. & TORMANS S. 2014: *Goed bewaarde winkelinterieurs*, Antwerpen, 73-74. Uit het onderzoek van Katherine Ennekens blijkt dat de vader van Jacques en Jean reeds in 1806 een kleinere woning aan de Sint-Jorispoort bezat.

³ NYS W. 2006: *Zilver uit Antwerpen*, Antwerpen-Deurne, 276.

⁴ Wikipedia dateert het huwelijk in 1855; de familie Ruys de opening van de juwelenwinkel door de echtgenoten een jaar eerder in 1854.

S.N. 2013: *Ruys* [online], <https://nl.wikipedia.org/wiki/Ruys> (geraadpleegd op 11 oktober 2018).

S.N. 2018: *Ons verhaal* [online], <https://ruys.be/nl/over-ruys/> (geraadpleegd op 11 oktober 2018).

⁵ S.N. 2018: *Ons verhaal* [online], <https://ruys.be/nl/over-ruys/> (geraadpleegd op 11 oktober 2018).

Volgens de gegevens van de familie Ruys zou een zilveren doopschelp van 19 cm die door Jacques Ruys werd vervaardigd, in de Kathedraal van Antwerpen bewaard zijn en nog steeds gebruikt worden om kinderen te dopen

diamantkopvormige versiering. De vergunning vereiste voorts dat de luiken overdag weggenomen moesten worden.⁶

Zoals hoger aangehaald was de heer Noé de tweede echtgenoot van Rosa Rombouts die als edelsmid blijkbaar de juwelenzaak mee verder uitbaatte. In **1872** diende hij bij de stedelijke diensten een aanvraag in om de verdiepingen aan het achterliggende eigendom aan de Schermersstraat 31 te mogen veranderen.⁷ Het bestaande pand van twee traveeën en twee bouwlagen met een dakkapel werd verhoogd met twee volwaardige verdiepingen onder een aflijnende kroonlijst.

In de periode dat Noé zijn aanvraag indiende was de omgeving van de Sint-Jorispoort in volle ontwikkeling. De Spaanse omwalling was gesloopt en ook de 16de-eeuwse renaissance Sint-Jorispoort (de constructie) aan het einde van de straat was afgebroken en werd bouwrijp gemaakt voor de bouw van de Nationale Bank.⁸ Ook de omliggende straten werden duchtig bebouwd met burgerhuizen en grotere herenwoningen.

Tien jaar later, in **1882**, werd er een volgende vergunningsaanvraag ingediend. De heer Van den Bosch Jos. vroeg op 3 oktober 1882 voor de heer Noé, om het uitstalraam aan de Sint-Jorispoort 28 te mogen wijzigen. Voortgaande op het plan en de aanvraaggegevens werd de rechter deur gesupprimeerd om de vitrine te kunnen verbreden. Gelijktijdig werd de decoratieve afwerking van de pui (met pilasters en rozetversiering) aan de gangbare mode aangepast.⁹

Albert Ruys (1858-1946), zoon van Jacques en Rosa nam in **1885**, het jaar van zijn huwelijk met Josephina Maria Brigitta (Joséphine) Ramboux, de dochter van een andere Antwerpse juweliersfamilie, de zaak aan de Sint-Jorispoort over. Tevens werd de bedrijfsnaam gewijzigd in **Albert Ruys-Ramboux**. Wim Nys noteert dat 'door dit huwelijk de familiezaak Ruys gelinkt werd aan de faam van goudsmid en diamantzetter Joannes Franciscus Ramboux (1824-1900), wiens winkel in de Korte Koepoortstraat vanaf datzelfde jaar onder de naam *J. Ramboux et fils* bekend was.'¹⁰

⁶ Stadsarchief Antwerpen, Bouwdossiers, 1867#738.

De aanvraag werd ingediend op 17 december 1867 én het college nam een beslissing op 21 december 1867.

⁷ Stadsarchief Antwerpen, Bouwdossiers, 1872#90 (Schermersstraat 31).

De aanvraag werd ingediend op 6 februari 1872 én het college nam een beslissing op 15 februari 1872.

⁸ De bouwaanvraag voor de Nationale Bank naar ontwerp van Henry Beyaert werd ingediend in 1874.

⁹ Stadsarchief Antwerpen, Bouwdossiers, 1882#1272.

De aanvraag werd ingediend op 3 oktober 1882 én het college nam een beslissing op 16 oktober 1882.

¹⁰ NYS W. 2006: *Zilver uit Antwerpen*, Antwerpen-Deurne, 276-277.

Nys noteert in zijn naslagwerk dat de zaak van goudsmid en diamantzetter Joannes Franciscus Ramboux (1824-1900) gevestigd was in de Korte Koepoortstraat 4-6 in de Antwerpse binnenstad. De zaak werd vanaf 1885 tot circa 1910 als *J. Ramboux et fils* in de adresgidsen opgenomen. Van 1911 tot 1924 werd de zaak als *Maison L. Ramboux (fils)* enkel nog onder nummer 4 vermeld. Nadien was het familiebedrijf bekend als *Ruys et Plouvier*. Begin jaren 1930 is de zaak in handen van J. Plouvier die wellicht vanwege de naambekendheid evenwel bleef verwijzen naar het *Maison Ramboux*. In de jaren 1950 was de winkel gevestigd in de Arenbergstraat 18. Recent werd het pand gerenoveerd en omgevormd tot hotel. Daarbij werd het vroegere opschrift '[H]ORLOGERIE JOAILLER[IE] - L. RAMBOUX FILS - ORFEVRERIE BIJOUTERIE' boven de winkelpui teruggeplaatst of gereconstrueerd.

BRAEKEN J. 2018: *Winkelhuis in second-empiregebouw* [online], <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/4260> (geraadpleegd op 6 december 2018).

Bij de overname door Albert Ruys was de juwelenzaak nog steeds gevestigd in de Sint-Jorispoort 28. Een eerste wapenfeit van de nieuwe eigenaars was de aanvraag voor de installatie van twee reflecterende lantaarns aan het exterieur van de vitrines, waarvoor ze in november **1885** een toelating kregen.¹¹

Vrij snel breidden Albert en Josephina Ruys-Ramboux hun zaak met een aanpalend pand uit. Jos. Van den Bosch werd daartoe in **1886** opnieuw aangesteld voor de aanvraag tot het wijzigen van zowel de vitrines als de voorgevels van deze twee huizen van twee traveeën breed, gelegen Sint-Jorispoort 26 en 28. Volgens de bijgaande tekening werd een doorlopende vitrine geplaatst met centrale toegangsdeur en vrij grote uitstalramen aan weerskanten, versierd met pilasters en onder een kroonlijst.¹²

Het nieuw verworven pand Sint-Jorispoort 26 was zeker al vanaf 1837 ingericht als handelspand. Dit blijkt namelijk uit een bewaarde aanvraag van 7 november 1837 voor de plaatsing van een 'kas' (een bescheiden uitstalraam) in het huis, die door stadsbouwmeester P. Bourla werd goedgekeurd.¹³ Albert Ruys bestendigde de commerciële functie in 1886.

De vergelijking tussen het bouwplan van het winkelraam van 1837 en de nieuwe winkelpui van 1886 toont duidelijk aan dat de vitrines in de loop van de 19de eeuw groter en groter werden tot ze de gehele breedte van de begane grond innamen.

De ondernemingsdrang van de familie Ruys-Ramboux was niet te stuiten. In **1892** dienden ze een aanvraag in voor de heropbouw van een winkelhuis gelegen aan de Sint-Jorispoort 30 en de Schermersstraat 33.¹⁴ Het zeer fraaie gevelplan, gedateerd 18 oktober 1892 maar niet gesignd, toont een ontwerp voor twee decoratieve gevels voor zowel aan de kant van de Sint-Jorispoort als de kant van de Schermersstraat.

De Sint-Jorispoort 30 betrof een eclectisch winkelhuis met sterke neoclassicistische inslag. Het was ontworpen als een hoog volume van drie bouwlagen onder een steil zadeldak met daklichten. Traditioneel voor de handelsstraat telde het pand twee traveeën. De begane grond werd ingenomen door een gevelbrede winkelpui met een deur links en een brede vitrine rechts gevat tussen geblokte pilasters met kapitelen. Daarboven een doorlopend balkon met balustrade in siersmeedwerk. De bovenverdiepingen waren vlak gepleisterd, met per twee gekoppelde rechthoekige vensters gevat in gestucte geprofileerde omlijstingen met oren, dropmotief en centrale siersluitstenen. Een hoofdgestel met uitstekende kroonlijst op uitgelengde modillons lijnde de gevel af.

Het pand aan de Schermersstraat 33 was smaller en slechts één travee breed. Het werd in een neoclassicistische stijl uitgevoerd met bossage op de begane grond en vlakke pilasters als geveleinde op de verdiepingen. Elk niveau werd verlicht door één breed getoogd drielicht. De breedte van dit pand alsook de neoclassicistische vormgeving werd hernomen in het latere ontwerp van 1902.

Omstreeks 1892 was de handelszaak van de familie Ruys in minstens drie panden aan de Sint-Jorispoort en één of twee panden aan de Schermersstraat gevestigd.

¹¹ Stadsarchief Antwerpen, Bouwdossiers, 1885#1635.

De aanvraag voor de plaatsing werd door Ruys-Ramboux A. op 16 november 1885 ingediend. Het college nam een beslissing op 27 november 1885. Er is geen plan bewaard.

¹² Stadsarchief Antwerpen, Bouwdossiers, 1886#1242.

De aanvraag werd ingediend op 4 september 1886 én het college nam een beslissing op 13 september 1886.

¹³ Stadsarchief Antwerpen, Bouwdossiers, 1837#286.

De aanvraag werd ingediend op 7 november 1837 én het college nam een beslissing op 18 november 1837. De aanvrager was Deridder I.B. De eigenaar wordt niet vermeld.

¹⁴ Stadsarchief Antwerpen, Bouwdossiers, 1892#1481 (Schermersstraat 33).

De aanvraag werd door Ruys-Ramboux Alb. ingediend op 21 oktober 1892 én het college nam een beslissing op 25 november 1892.

Een ongedateerde prentbriefkaart en foto's uit het familiearchief illustreren de eind 19de-eeuwse toestand. Ter hoogte van de Sint-Jorispoort had het juwelenhuis een winkelpui die doorliep over drie gebouwen (Sint-Jorispoort 26-28-30) onder pannen zadeldaken van telkens twee traveeën. De nokhoogte was verschillend en varieerde (van oost naar west) van drie, vier tot terug drie bouwlagen.

1.2.3. Bouw juwelenhuis Ruys in 1902¹⁵

Albert Ruys vatte rond de eeuwwisseling het plan op om op de huidige locatie een nieuw woon- en winkelpand te bouwen voor zijn zaak. Het thans als juwelenhuis Ruys gekende gebouw.

De ontwikkeling van de buurt zal wellicht een niet te onderschatten rol gespeeld hebben in zijn gedurfde beslissing. Vergelijking van historische kaarten van 1873 en 1904 illustreert duidelijk de snelheid waarmee nieuwe stadsdelen op de vrijgekomen militaire gronden en binnen de Brialmontomwalling ontwikkeld werden.

In minder dan veertig jaar was het juwelenhuis Ruys geëvolueerd van een handelspand gelegen aan de rand van de historische stad, naar een zaak op een centrale en interessante ligging te midden van zowel de historische als de nieuwe stad. De zaak lag nabij een belangrijke nieuwe verkeersas, de Leien, en een aantal grote publiek toegankelijke instellingen (Nationale Bank, gerechtsgebouw, andere bankkantoren, Hotel van Ertborn en latere Studio Herman Teirlinck, ...). De residentiële burgerwoningbouw en appartementen boden ook een ander soort cliënteel aan.

Albert Ruys zocht Ferdinand Truymans (zie verder), die zowel stadsbouwmeester als een privéarchitect was, voor zijn project aan. Volgens de familie Ruys was hij een familielid en verliep de samenwerking niet geheel vlekkeloos. Bewaarde correspondentie zou de verschillende visies tussen de bouwheer en de bouwmeester illustreren. Alsnog volgens de familie wenste Albert Ruys dat zijn juwelenhuis een kleinere versie werd van de gerenommeerde zaak Anthony & Wolfers op de Antwerpse Meir 23-25.¹⁶ De juweliersfamilie had daar een interieur ingericht naar ontwerp van Philippe Wolfers. Voor het Huis Anthony gerealiseerde art-nouveaumeubels van de Brusselse wereldtentoonstelling van 1897 werden daarbij geïntegreerd. Een deel van dit ensemble van Wolfers bevindt zich heden in het later opgerichte juweliershuis Anthony aan de Mechelsesteenweg, vlakbij de woning Ruys.¹⁷

¹⁵ Mondelinge gegevens verstrekt door de zaakvoerder, bij plaatsbezoek op 18 juli 2018 door het agentschap Onroerend Erfgoed.

Privéarchief Juwelenhuis Ruys, geraadpleegd op 18 juli 2018.

Stadsarchief Antwerpen, Bouwdossiers, 1902#1210.

De aanvraag werd door Ruys-Ramboux ingediend op 22 mei 1902 en het college nam een beslissing op 10 juni 1902.

NYS W. 2006: *Zilver uit Antwerpen*, Antwerpen-Deurne, 276, 282.

MANDERYCK M.; MATHYS G.; PLOMTEUX G. & STEYAERT R. 2017: *Juwelenhuis Ruys* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/6164> (geraadpleegd op 10 oktober 2018).

¹⁶ Mondelinge gegevens verstrekt door de zaakvoerder, bij plaatsbezoek op 18 juli 2018 door het agentschap Onroerend Erfgoed.

BRAEKEN J. 2017: *Gekoppelde herenhuizen in Louis-Philippetijl* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/5510> (geraadpleegd op 25 oktober 2018).

¹⁷ BRAEKEN J. 2015: *Juweliershuis Anthony* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/300538> (geraadpleegd op 25 oktober 2018).

ENNEKENS K. & TORMANS S. 2014: *Goed bewaarde winkelinterieurs*, Antwerpen, 97-103.

De ingediende bouwaanvraag van **22 mei 1902** betrof de afbraak van drie huizen, Sint-Jorispoort 26-28-30 en de heropbouw van één nieuw woonwinkelhuis. In de praktijk ging het om vijf gebouwen omdat ook de woningen Schermersstraat 31 en 33 in het bouwproject waren vervat. Zodoende had de ontwerper een L-vormige bouwplek ter beschikking. Dit liet hem toe de winkel zoals voorheen in te richten aan de Sint-Jorispoort, die een drukke winkelstraat was. De bijhorende woning kreeg een eigen ingang aan de Schermersstraat. De winkel kreeg als 'uithangbord' een indrukwekkende façade in een zwierige art-nouveaustijl, wat uitzonderlijk is binnen het Antwerpse patrimonium. Al refereert de travee-indeling nog naar de drie vroegere panden. De achtergevel werd iets bescheidener vormgegeven en greep deels terug naar het voorkomen van het bestaande pand van 1892.

De bouwwerken werden gefaseerd uitgevoerd. Wellicht vanwege de beperkte manoeuvreerruimte ten gevolge van de aanwezigheid van de belendende panden, maar ook vanwege economische overwegingen. Door eerst de panden Sint-Jorispoort 26 en 28, en denkkelijk ook het achterliggende Schermersstraat 31 af te breken en herop te bouwen, kon de zaak tijdens de werken openblijven. Dit staat ook zo genoteerd in het bewaarde bestek onder 'Algemene voorwaarden'. Sint-Jorispoort 30 moest zodanig beveiligd worden zodat het als tijdelijke woonst en winkel dienst kon blijven doen. Deze eerste fase moest voltooid zijn tegen 15 september 1902. De tweede bouwfase kon pas aangevat worden na fiat van de bouwmeester, en moest vier maanden na het schriftelijk bevel klaar zijn.

De keuze voor een gefaseerde bouw wordt tevens bevestigd door een prentbriefkaart van 1902 en een oude foto uit het familiearchief, waar op te zien is dat de winkel enkel is ondergebracht in Sint-Jorispoort 30, het pand van 1892. Het tijdelijk gevelopschrift luidt 'ALB.RUYS-RAMBOUX / UIT OORZAAK VAN VERGROOTING / [..... GOUD ZILVER] / TIJDELIJK HIER OPEN'. Een tweede foto uit het familiearchief toont de nieuwbouw met ingerichte vitrine ter hoogte van Sint-Jorispoort 26 en 28. Het aanpalende Sint-Jorispoort 30 (links) is nog niet afgebroken. Een breuklijn in de mozaïektegelvloer van de winkel op de begane grond volgt naar alle waarschijnlijkheid de vroegere perceelsgrens tussen Sint-Jorispoort 30 en 28 en de scheidende kelder muur.

De nieuwbouw van 1902 is gedocumenteerd dankzij het in het familiearchief bewaarde voor- en achtergevelplan en het op 10 mei 1902 gedateerde bestek. Het document is ondertekend door Alb. Ruys-Ramboux (aannesteder) en Ferd. Truyma (bouwmeester). De handtekening van de aannemer, Gebr.(oeders) [G...] Jos, is niet helemaal leesbaar. Na eliminatie zijn de enige die in aanmerking kunnen komen, de Gebroeders Grangé. Ze volgden hun vader Johannes Franciscus op die overleed in 1887. Zij zelf waren actief van 1887 tot en met 1929/1931. Hun aannemersbedrijf was gevestigd in de Antoon Van Dyckstraat.¹⁸

Het bestek geeft interessante informatie over de inrichting, de indeling en het materiaalgebruik.

Zo wordt onder meer duidelijk gestipuleerd dat de voorgevel rijkelijk mocht afgewerkt worden in witte natuursteen van Euville. Voor de achtergevel daarentegen werd gekozen voor een 'bezetting' (een bepleistering). De aannemer moest instaan voor de grote en algemenere werken. Het schrijn- en glaswerk van de vitrine, het parket en de 'fijnschrijnwerkerij' voor de winkelpaats, het salon en de eetplaats zat niet in dit bestek vervat. Daarvoor ging een afzonderlijke aanbesteding gebeuren. Deze notering is een

¹⁸ S.N. (BRAEKEN J.) s.d.: *Grangé Gebroeders (collectief)* [online], <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/persoon/8594> (geraadpleegd op 6 december 2018).

S.N. (BRAEKEN J.) s.d.: *Grangé, Alois Melchior* [online], <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/persoon/11200> (geraadpleegd op 6 december 2018).

S.N. (BRAEKEN J.) s.d.: *Grangé, Henricus* [online], <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/persoon/11201> (geraadpleegd op 6 december 2018).

sterke indicatie dat de inrichting en decoratieve afwerking reeds van bij de aanvang van de nieuwbouw op punt stond en dat de bouwheer en -meester de uitvoering ervan aan gespecialiseerde ambachtsslui wilden geven. Al het overige glas- en houtwerk voor binnen en buiten, inclusief de fraaie erker, voor- en achtergevelvensters, binnendeuren zoals deze van de traphal 'genre nieuwe stijl' (op de overloop van de eerste verdieping), werd wel aan de aannemer toegekend. De mooie wenteltrap mocht pas geplaatst worden nadat alle werken voltooid waren.

Tot slot werd in het bestek ook gevraagd om zoveel mogelijk objecten, zoals vloeren, deuren, glaswerk en zelfs schouwen van de af te breken woningen, indien mogelijk te recupereren en te herplaatsen in de nieuwbouw.

Er wordt aangenomen dat de winkelruimte op de begane grond van bij de oplevering van de nieuwbouw voorzien werd van een zeer verfijnd art-nouveau-interieur.

Het is niet bekend of dit ook door Truymans werd ontworpen of wie de uitvoerder was. Fotomateriaal in het bezit van de familie toont het winkelinterieur vóór 1914. Het betreft een zicht op de nog steeds aanwezige vaste doorlopende vitrinekasten tegen de west- en zuidmuur, de prachtige mozaïekvloer met florale tekening en twee van de drie toonbanken aan de noordelijke straatzijde. De oostelijke gevelwand met vitrinekasten is dankzij de uitgekiende positionering van de fotograaf in de reflectie van de spiegels te zien.

In deze beginperiode waren de vitrinekasten nog voorzien van achterwanden bekleed met spiegels, meer glazen legplanken en waren de gietijzeren radiatoren nog niet geplaatst. Volgens de 'petite histoire' vond opvolger Raymond Ruys dit te veel 'bling bling' en liet hij de spiegelachterwanden bedekken met een neutralere bekleding.¹⁹ De spiegelwanden zouden wel nog onder de jongere bekleding zitten.

Het huidige reliëfbehang was nog niet geplaatst. De foto toont nog een eenvoudig plafond met sober behangsel (met geometrisch motief en in donkere tinten). De drie oudere luchters in neorococostijl van op de foto zijn niet meer aanwezig. Greet Mathys dateert de plaatsing van de bestaande plafondbekleding in reliëf (Lincrusta) en de vier ingewerkte bloemvormige lichtarmaturen ten laatste in 1914.²⁰

Andere ruimtes op de begane grond (de huidige burelen) achter de winkelruimte werden in de periode 1902-1904 ingericht in een eclectische stijl met stijlelementen ontleend aan het neoclassicisme, de neo-Vlaamse renaissance, de neogotiek en een gestileerde art nouveau. Aangezien in het bestek uitdrukkelijk staat dat interieurelementen moesten worden hergebruikt, is het niet ondenkbaar dat de eerder traditionelere neoclassicistische bureelinrichting nog van het oudere in 1892 opgebouwde pand afkomstig is.

Het plafond van de middelste kamer met de voorstelling van vier vrouwenfiguren (wellicht de vier jaargetijden) en de symbolen van de dierenriem wordt toegeschreven aan grafisch kunstenaar Emile Delrue (zie verder). Dat er een bijzondere plafondafwerking voor deze ruimte voorzien was, valt af te leiden uit het bestek van 10 mei 1902. Daar werd in opgenomen dat er geen lijstwerk of 'corniche' mocht worden aangebracht in de drie grote plaatsen op de begane grond.

Greet Mathys vermoedt dat nog andere interieurelementen aan hem kunnen toegeschreven worden.

De monumentale traphal ter hoogte van de Schermersstraat die naar de privévertrekken leidt, dateert ook uit de ontstaansperiode. Het bestek van 1902 stipuleerde wel expliciet dat de trap pas geplaatst mocht worden na voltooiing van de bouwwerken. De traphal valt op door het prachtig kleurenpalet, wandschilderingen met grisailles, sierlijk smeedwerk voor de balustrade en trappaal, en het kwaliteitsvolle art-nouveauglaswerk op de verdiepingen.

¹⁹ Mondelinge gegevens verstrekt door de zaakvoerder, bij plaatsbezoek op 18 juli 2018 door het agentschap Onroerend Erfgoed.

²⁰ MANDERYCK M.; MATHYS G.; PLOMTEUX G. & STEYAERT R. 2017: *Juwelenhuis Ruys* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/6164> (geraadpleegd op 10 oktober 2018).

Met de keuze voor de art-nouveaustijl in combinatie met neorococo-elementen in zijn winkelarchitectuur en winkelaanbod speelde Albert Ruys volgens Wim Nys in op de avant-gardistische mode maar wilde hij ook het vertrouwen behouden van zijn traditioneel burgerlijk publiek dat meer van neostijlen hield.

Het juwelenhuis Albert Ruys-Ramboux maakte volgens de familie omstreeks 1900 ontwerpen en juwelen in belle-époquestijl voor welstellende handelaars en industriëlen. Een prachtig halssnoer ook bruikbaar als broche van het Juwelenhuis Albert Ruys-Ramboux in art-nouveaustijl uit deze periode, gedateerd tussen 1895 en 1910, werd ontdekt in Canada en in 2011 verworven door het Antwerps Diamantmuseum. Een tentoonstelling rond dit topstuk met roosgeslepen diamanten werd zelfs opgezet. Het vernieuwde diamantmuseum DIVA bewaart dit uitzonderlijk stuk en heeft nog stukken zoals bestek van het huis Ruys-Ramboux en jongere objecten van Raymond Ruys in zijn permanente collectie.²¹

1.2.4. Verderzetting juwelenhuis Ruys: 1919 - heden²²

Raymond Ruys (1886-1956), zoon van Albert en Josephina, gehuwd met Julia Somers en eveneens edelsmid, nam de winkel in **1919** over.

Volgens de gegevens van Nys en de familie Ruys, had Raymond geen eigen zilveratelier en werkte hij daarom nauw samen met de gerenommeerde Brusselse firma Delheid Frères. Het huis Ruys verkocht zowel klassiek als onder meer art-decozilverwerk van de firma Delheid in de jaren 1920.²³

Raymond Ruys beperkte zich echter niet tot de verkoop. Hij ontwierp ook zelf stukken. Zo creëerde hij unieke zilveren kunstvoorwerpen voor de wereldtentoonstelling van 1930 in Antwerpen. De firma Raymond Delheid voerde ze uit.

De wereldtentoonstelling van 1930 te Antwerpen, ook gekend als de 'Exposition Internationale coloniale, maritime et d'art flamand' ging door van 26 april tot 4 november 1930. Ze werd gehouden in de Tentoonstellingswijk die daarvoor speciaal werd aangelegd. De tentoonstelling richtte zich op het maritieme, het kolonialisme en de Vlaamse cultuur en kunst. Gelijktijdig werd een dubbeltentoonstelling gehouden in Luik die zich richtte op de industriële groei en de Waalse kunst en cultuur.

²¹ THIELEMANS S. 2011: *Musea en Erfgoed Antwerpen 10. Jaarboek 8*, Antwerpen, 121.
S.N. 2018: *Ruys* [online], <http://www.divaantwerp.be/nl> (geraadpleegd op 11 oktober 2018).

Het meesterteken van Albert Ruys-Ramboux is een A onder een ruit in een staande rechthoek en RR waarboven een ruit in een staande rechthoek met afgesneden hoeken.

²² S.N. 2013: *Ruys* [online], <https://nl.wikipedia.org/wiki/Ruys> (geraadpleegd op 11 oktober 2018).

S.N. 2018: *Ons verhaal* [online], <https://ruys.be/nl/over-ruys/> (geraadpleegd op 11 oktober 2018).

NYS W. 2006: *Zilver uit Antwerpen*, Antwerpen-Deurne, 276, 282.

S.N. 2018: *Wereldtentoonstelling van 1930 (Antwerpen)* [online], [https://nl.wikipedia.org/wiki/Wereldtentoonstelling_van_1930_\(Antwerpen\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Wereldtentoonstelling_van_1930_(Antwerpen)) (geraadpleegd op 11 oktober 2018).

²³ Het Brusselse huis Delheid werd in 1828 opgericht door de zilversmid Michel Delheid. Zijn opvolgers Edmond-Joseph en Alphonse-Jules-Jean-Baptiste Delheid veranderden de huisnaam in Delheid Frères. Hun meesterteken was een hoofdletter D onder een slang. De firma Delheid Frères is voornamelijk bekend voor zijn grote productie van gebruikszilver in neostijlen. De grote doorbraak van Delheid Frères is in de jaren 1920-1930 te situeren, wanneer ze met hun art-decoproductie internationale erkenning verwerven. Het bedrijf bleef actief tot begin de jaren 1980.

S.N. 2017: *Delheid Frères* [online], https://nl.wikipedia.org/wiki/Delheid_Frères (geraadpleegd op 25 oktober 2018).

Raymond Ruys liet zich voor zijn kunstvoorwerpen (48 unica's) in gehamerd zilver voor de wereldtentoonstelling inspireren door niet-Europese culturen, waaronder het zogenaamde 'Olifantenservies'. Zijn inzending in art-decostijl werd bekroond met een Grote Prijs vanwege zijn originaliteit en vakmanschap. Een vaas uit dit ensemble, geïnspireerd op de Afrikaanse cultuur en met signatuur R. RUYS, behoort tot de collectie van het Zilvermuseum Sterckshof, thans het diamantmuseum DIVA. Ook in de Brusselse Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis worden zilveren voorwerpen in art-decostijl, zoals een siervaas en fruitschaal, bewaard.²⁴ Een door het KIK gedocumenteerde vierarmige kandelaar en een tafelmiddenstuk uit hetzelfde ensemble bevinden zich in privébezit.

Drie gestileerde glazen vitrinekasten die Raymond Ruys voor de expositie van zijn kunstvoorwerpen op de wereldtentoonstelling liet maken, staan heden in de winkel op de begane grond van het juwelenhuis Ruys. Het atelier van Francis Franck (1904-1965), van de zeer gekende meubel- en decoratiezaak *Maison Franck*, ook gekend als *Franck Frères* en gevestigd in de Korte Gasthuisstraat, zou volgens de familie de toonkasten vervaardigd hebben.²⁵

Concrete gegevens over wijzigingen aan het handelspand in de Sint-Jorispoort onder leiding van Raymond Ruys zijn niet voorhanden. Volgens de mondelinge overlevering plaatste Raymond naast de vitrinekasten in de jaren 1930 ook de drie nog aanwezige lusters in art-decostijl in de winkel.²⁶

²⁴ DE REN L. 1995: Provinciaal Museum Sterckshof-Zilvercentrum, *Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen* 33/2, 44-82.

KIK-IRPA 1988: *Ruys* [online], <http://balat.kikirpa.be/object/20015894> (geraadpleegd op 11 oktober 2018).

KIK-IRPA 1988: *Ruys* [online], <http://balat.kikirpa.be/object/20015896> (geraadpleegd op 11 oktober 2018).

²⁵ Mondelinge gegevens verstrekt door de zaakvoerder, bij plaatsbezoek op 18 juli 2018 door het agentschap Onroerend Erfgoed.

ENNEKENS K.; MANDERYCK M.; PLOMTEUX G & STEYAERT R. 2017: *Winkelhuis Franck frères* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/5290> (geraadpleegd op 6 december 2018).

JOOS E. 2016: *Franck, een uitzonderlijk Antwerpse familie*, Antwerpen.

²⁶ MANDERYCK M.; MATHYS G.; PLOMTEUX G. & STEYAERT R. 2017: *Juwelenhuis Ruys* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/6164> (geraadpleegd op 10 oktober 2018).

Mondelinge gegevens verstrekt door de zaakvoerder, bij plaatsbezoek op 18 juli 2018 door het agentschap Onroerend Erfgoed.

In de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed worden andere projecten uit het interbellum gedocumenteerd. Raymond Ruys liet onder meer in 1920 achter de hoek van het juwelenhuis Ruys een garage in art-decostijl bouwen (Begijnenvest 94) waaraan de initialen RR in een medaillon nog herinneren. In 1926 liet hij de garage vergroten naar ontwerp van de architecten Vincent Cols en Jules De Roeck. Drie jaar eerder in 1923 stond dit bureau in voor het ontwerp van een nieuwe villa voor Raymond Ruys aan de Sorbenlaan gelegen in de Nieuw-Parkwijk 'Den Brandt' in Wilrijk. Volgens gegevens uit het familiearchief stond Emile Delrue als décorateur in voor de levering van 'maquettes et plâtres' voor deze nieuwbouw. Dit statige gebouw in neo-Lodewijk XV-stijl werd aan het einde van de Tweede Wereldoorlog door bominslagen verwoest.

BRAEKEN J. 2017: *Garage in art-decostijl* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/302092> (geraadpleegd op 11 oktober 2018).

BRAEKEN J. 2014: *Sorbenlaan* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/102400> (geraadpleegd op 11 oktober 2018).

Robert Ruys, een zoon van Raymond die sedert 1947 in de zaak werkte, had sinds 1956 de leiding van het bedrijf, dat hij in 1957 omvormde tot een bvba Raymond Ruys et Fils met zijn moeder en vier zussen.

Sinds 1995 wordt het bedrijf geleid door **Jean Van der Haegen**, kleinzoon van Raymond Ruys.

1.2.5. Bouwmeester Ferdinand J.A. Truyma (1857-1939)²⁷

Ferdinand Truyma was als bouwmeester actief vanaf de jaren 1880 tot midden jaren 1920. Hij behaalde twee maal de tweede plaats in de prestigieuze Prijs van Rome (1884 en 1887).

Hij werkte zowel in dienst van de stad Antwerpen vanaf 1878, als in een privépraktijk. Bij de stad was hij vanaf 1888 aangesteld als conducteur en vanaf 1910 zelfs als Bouwmeester van 1ste klas tot aan zijn pensioen in 1921.

Zijn eerste privéopdracht dateert van 1883. De Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed lokaliseerde de vestigingsplaatsen van zijn privépraktijk achtereenvolgens in de Marialei 39 (huidig 29) (1881-1888), Provinciestraat-Zuid (huidige Lamorinièrestraat) 161 (1889-1890), Van Schoonbekerstraat 108 (1891), Provinciestraat-Zuid (huidige Lamorinièrestraat) 167 (1904), Lamorinièrestraat 139 (1913-1924).

Ferdinand Truyma was een bedrijvig man. Aan niet minder dan een achtendertigtal gekende bouwprojecten, overwegend in Antwerpen, werkte hij mee. Vermoedelijk realiseerde hij nog meer opdrachten vanaf de jaren 1890, maar die hij vanwege zijn functie bij de stedelijke bouwdienst niet signeerde.

Stilistisch evolueerde hij van ontwerpen in neoclassicistische en neo-Vlaamse renaissancestijl in de jaren 1885 tot begin 1890 naar meer monumentale eclectische projecten zoals het Loodswezen (1892-1895) en het Hoger Handelsgesticht (1893-1897). In het begin van de 20ste eeuw realiseerde hij ook gebouwen in art-nouveau- en art-decostijl.

Als stadsbouwmeester was hij mee verantwoordelijk voor een aantal belangrijke realisaties in de stad. Hij werkte mee aan het Koninklijk Atheneum naar ontwerp van architect Pieter Dens (1882-1884), en verleende onder meer zijn medewerking aan de herstelling en verbouwing van het Steen (1887-1890) dat volgens de auteurs van een *'Een eeuw openbare werken te Antwerpen 1863-1963'* zijn behoud dankt aan de inzet van Truyma. Hij was betrokken bij de herstellingswerken aan de voorgevel van het museum Plantin-Moretus (1903) en hij maakte een ontwerp en studie voor het herbouwen van de gaanderij 'De Kruisboog' in de Stedelijke Kruidtuin. Dit is de barokke schietbaan van de Gilde van de Oude Voetboog, afkomstig van de terreinen van de Arenbergschouwburg, die onder zijn leiding in de Kruidtuin in 1911-1912 werd heropgebouwd.²⁸

Als privéarchitect legde hij zich toe op het ontwerpen van burger-, herenhuizen en zelfs een paar winkelpanden zoals het juwelenhuis Ruys. Daarnaast realiseerde hij onder meer ook het gemeentehuis van Brasschaat (1902-1903).

²⁷ MANDERYCK M.; MATHYS G.; PLOMTEUX G. & STEYAERT R. 2017: *Juwelenhuis Ruys* [online], <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/6164> (geraadpleegd op 10 oktober 2018).

S.N. (BRAEKEN J.) 2018: *Truyma, Ferdinand J. A.* [online], <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/persoon/4817> (geraadpleegd op 10 oktober 2018).

S.N. 1964-1968: *Een eeuw openbare werken te Antwerpen 1863-1963. Gedenkboek en catalogus*, Antwerpen, 63-64.

²⁸ BRAEKEN J.; MANDERYCK M.; PLOMTEUX G. & STEYAERT R. 2017: *Kruidtuin* [online], <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/5436> (geraadpleegd op 22 november 2018).

1.2.6. Emile Delrue (eind 19de – begin 20ste eeuw)²⁹

Over Emile Delrue is niet zo veel informatie beschikbaar. Emile Delrue was een Antwerps grafisch kunstenaar en exposeerde bij de kunstenaarsvereniging De Scalden met voornamelijk toegepaste kunst, waaronder decoratieve panelen, ontwerpen voor een boudoir, een wagen en een affiche.

De plafondafwerking in het juwelenhuis Ruys vertoont gelijkenissen met een door Delrue ontworpen affiche voor de 'Exposition de l'Automobile et du Cycle' die van 14 tot 23 april 1900 liep in Antwerpen. De gestileerde vrouwenfiguur, haar blik, verstilde glimlach, fijne handen, en de kronkelende bladranken op deze affiche doen denken aan de plafondvoorstelling in de Sint-Jorispoort.

De Scalden was een Antwerpse kunstenaarsgroep, die was opgericht in 1889 en bleef bestaan tot 1914. Ze bracht vooral leerlingen en oud-leerlingen van de Antwerpse Academie voor Schone Kunsten en de Stedelijke Nijverheidsschool samen. Ze propageerde de toegepaste en decoratieve kunsten gaande van de architectuur, schilder- en beeldhouwkunst tot en met de literatuur, muziek en grafiek, gericht op een breed publiek. Interessante leden waren kunstschilder Louis Verhees (1857-1935), architecten Emile Van Averbek (1876-1946) en Jan Van Asperen (1876-1962). Tal van andere belangrijke affichekunstenaars waren er bij aangesloten.

Vanaf 1897 werd een jaarboek uitgegeven, meestal gewijd aan een bepaald thema, in uiteenlopende formaten en uitvoeringen, maar steeds met veel aandacht voor typografie, randversieringen, illustratie, boekband, enzovoort.

Volgens gegevens uit het familiearchief stond Emile Delrue als décorateur ook in voor de levering van 'maquettes et plâtres' voor de nieuwe villa voor Raymond Ruys aan de Sorbenlaan gelegen in de Nieuw-Parkwijk 'Den Brandt' in Wilrijk in 1923.³⁰

1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken

1.3.1. Ruimtelijke context en inplanting

Het juwelenhuis Ruys bevindt zich in de Antwerpse binnenstad in een stadsdeel dat in de 16de eeuw ontwikkeld werd. De huidige omgeving wordt evenwel bepaald door de ingrijpende 19de- en 20ste-eeuwse stedenbouwkundige ontwikkelingen na de slechting van de Spaanse omwalling. Het juwelenhuis is gelegen in een drukke winkelstraat nabij één van de belangrijkste verkeersassen, de Leien, die de stad doorkruisen. Het erfgoedrelict ligt in de onmiddellijke nabijheid van belangrijke historische gebouwen en sites zoals onder meer de Sint-Joriskerk, het voormalige Sint-Elisabethgasthuis beter bekend als het Elzenveld, de Nationale Bank enz.

Het volledig onderkelderd woonwinkelhuis beslaat een onregelmatig L-vormig perceel, ontstaan door samenvoeging van kleinere percelen op het smalle bouwblok tussen de Sint-Jorispoort en de Schermersstraat. Op de begane grond bevinden zich de winkel (zuidzijde)

²⁹ MANDERYCK M.; MATHYS G.; PLOMTEUX G. & STEYAERT R. 2017: *Juwelenhuis Ruys* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/6164> (geraadpleegd op 10 oktober 2018).

SCHEERLINCK K. 1991: *Papieren herauten: culturele affiches te Antwerpen (1880-1914) in kunsthistorisch perspectief*, Antwerpen, 20, 96-97, 221, 226.

GRIETEN S. 2010: *Kunstschilder Louis Verhees als ontwerper en uitvoerder van uithangborden* [online], http://www.avbg.be/userfiles/infoblad/avbg-info_2010-4_e.pdf (geraadpleegd op 25 oktober 2018).

Het is niet ondenkbaar dat andere kunstenaars en ambachtslieden verbonden aan De Scalden instonden voor de interieurafwerking van het juwelenhuis Ruys.

³⁰ Gegevens verstrekt door de zaakvoerder, op 14 februari 2019 aan het agentschap Onroerend Erfgoed.

en de burelen (noordzijde). De privéingang tot het woongedeelte op de bovenverdiepingen situeert zich eveneens aan de veel minder drukke Schermersstraat aan de noordzijde.

1.3.2. Woonwinkelhuis: Exterieur

1.3.2.1. Voorgevel aan de Sint-Jorispoort 26

De beeldbepalende voorbouw van het juwelenhuis Ruys, met gevelbrede handelszaak op de begane grond aan de Sint-Jorispoort, telt vier traveeën en drie bouwlagen onder een met leien bekleed mansardedak. De indrukwekkend vormgegeven voorgevel van dit woonwinkelhuis werd gerealiseerd in art-nouveaustijl met verwerking van neorococostijlelementen in 1902-1904.

De exterieurafwerking uit 1902-1904 met de gevelbrede winkelpui bleef integraal behouden en correspondeert quasi volledig met het bewaarde bouwplan van Ferdinand Truyma. De winkelverdieping omvat drie grote vitrines met een bijzonder sierlijke houten tracering voor het kader en de hoefijzervormig geplaatste bovenlichten. Het houtwerk vertoont het voor de art nouveau herkenbare zweeps slagmotief gecombineerd met elegante rocailles.

De vitrines zijn gevat tussen gepolijste roodgranieten penanten met een zeer fijne gegraveerde decoratie bestaande uit golvende lijnen, rocailles en ster motieven. Hetzelfde gepolijste materiaal is gebruikt voor de bevloering van het inkomportaal, wat voor een continuïteit in kleurstelling en beleving zorgt. Omwille van dezelfde reden werd de sokkel niet doorbroken voor de plaatsing van de drie keldervensters, maar werden deze in het voetpad geïntegreerd. Deze keldergaten zijn thans afgedekt met recentere glasdallen.

De verdiepte winkeltoegang situeert zich tussen de twee etalages rechts (ten westen), wat zorgt voor een zekere asymmetrie in het gevelontwerp. Deze inkom heeft een bijzonder plafond bekleed met spiegels gevat in een bloemvormige houten onderverdeling, voorzien van een aanhechtingselement voor verlichting. De glooiende lijnvoering van het houtwerk van het spiegelfloraand loopt moeiteloos door in de basis van de erker boven de inkompartij als in het boven- en benedenlicht van de verdiept geplaatste voordeur. Ook de handgreep van de voordeur volgt het zweeps slagvormige lijnenspel.

De begane grond wordt horizontaal gemarkeerd door een brede, geprofileerde houten puilijst met rocaillesleutels en cartouches en met het goudkleurig opschrift 'Ruys' op een zwarte achtergrond. De oorspronkelijke gevelopschriften 'Orfeverrie - Joaillerie - Horlogerie' (van oost naar west) zijn nog vaag afleesbaar doorheen de jongere zwarte schildering.

De imposante lijstgevel is voor de bovenverdiepingen samengesteld uit een bakstenen basis bekleed met witte natuursteen van Euville en dito ornamenten.

De traveeën op de bovenverdieping zijn gevat tussen geblokte pilasters met pseudo-Toscaanse kapitelen voor de tweede bouwlaag en Ionische kapitelen voor de derde bouwlaag, die telkens de gekorniste lijsten opvangen en de bouwlagen aflijnen.

De deurtravee wordt gemarkeerd door een ruime trapezoidale erker waarvan de spijlen voorzien zijn van elegante vrouwenhoofdjes. De erker wordt bekrond met een breed balkon met een sierlijk gesmeed ijzeren hek. De deurtravee loopt tenslotte hoger op en doorbreekt de kroonlijst met een getoogd dakvenster dat afgewerkt is met een koepelvormige leien bekroning.

De flankerende zijtraveeën omvatten licht getoogde enkelvoudige vensters in grillige, geriemde omlijstingen met sleutels met eronder gesmeed ijzeren hekkens tussen postamenten voor de tweede bouwlaag en natuurstenen balustrades voor de derde bouwlaag. De linker- of oostelijke travee is voorzien van gelijkaardige vensters, maar uitgewerkt als drielicht. De oorspronkelijke ramen bevatten verzorgd houtwerk. Het zijn (pseudo-)vensterdeuren met vaste bovenlichten met sierlijk gebogen tussendorpel; behoudens de zijlichten en erker hebben de ramen allemaal een T-verdeling. De dakvensters en erker zijn gevarieerder uitgewerkt en hebben een speelse roedeverdeling met ovaalvormige of gebogen kleinhouten.

De lijstgevel wordt bovenaan afgelijnd door een verzorgd hoofdstel met gestileerd kettingmotief, waarin subtiel een stermetief en de initialen 'AR', verwijzend naar de opdrachtgever Albert Ruys-Ramboux, zijn verwerkt.

De geprofileerde houten kroonlijst op tandlijst en met modillons daarboven, wordt onderbroken door twee dakvensters met gebogen waterlijsten waarvan de rechter een koepelvormige bekroning op vierkante basis heeft. De kroonlijst is gevat tussen twee uitgewerkte schouderstukken die uitmonden in rijkelijk versierde opgaande scheimuren met natuurstenen pseudo-aandaken en versierde topstukken. In de mansarde zijn er ook nog twee oeils-de-boeuf. De oorspronkelijk voorziene topbekroningen in ijzerwerk zijn niet meer aanwezig.

1.3.2.2. Achtergevel aan de Schermersstraat 37

De achterbouw van het woonwinkelhuis in de Schermersstraat werd gelijktijdig met de voorbouw door bouwmeester Ferdinand Truymans in 1902 ontworpen. De achterbouw telt twee brede traveeën en drie bouwlagen en vervangt twee smallere, oudere panden destijds met adres Schermersstraat 31 en 33.

De ontwerper koos bewust voor een meer gestileerde en soberdere façade in een eclectische stijl met sterke neoclassicistische invloeden voor dit privégedeelte, in vergelijking met de flamboyante straatgevel. En liet zich stilistisch inspireren door het afgebroken neoclassicistische pand Schermersstraat 33 van 1892.

De beschilderde, bepleisterde lijstgevel wordt gemarkeerd door schijnvoegen, kordons en lijsten met links pilasters met panelen, die de strakheid van het gevelontwerp beklemtonen. Ook de hoge plint van blauwe harsteen, met enkel een smalle strook voor een keldervenster dat onder het voetpad doorloopt en een voetschraper naast de deur, volgt deze strenge belijning.

De begane grond, waar zich de privétoegang en de burelen bevinden, is voorzien van imitatie-bossage, gangbaar voor de neoclassicistische gevelontwerpen. Op de gelijkvloerse verdieping zit een drielicht (burelen) en een gelijkaardige rechthoekige deur met twee flankerende vensters (traphal), die zijn voorzien van bewerkte deelpilasters en fraaie smeedijzeren diefijzers die onder meer versierd zijn met ranken, rocailles, bloem-, wiel- en zonnemotieven. Een kleiner rechthoekig venstertje links met stijlvol smeedwerk, markeert de keldertrap.

De tweede en derde bouwlaag bevatten per twee gekoppelde respectievelijk segment- en korbboogvensters die werden samengebracht in een verdiept muurvlak met panelen, op de derde verdieping bijkomend gevat in een spiegelboogvormige waterlijst. Het oorspronkelijke drieledige houtwerk met drieledig bovenlicht bleef bewaard.

De lijstgevel wordt tot slot bekroond door een vlakke fries en een gelede architraaf, met daarboven een ver overstekende holronde houten daklijst, met muizentand en modillons, gevat tussen schouderstukken.

1.3.3. Woonwinkelhuis: Interieur

1.3.3.1. Indeling algemeen

De binnenindeling is L-vormig opgebouwd rondom de tot de tweede verdieping doorlopende traphal in de zuidwesthoek van het juwelenhuis. Vandaaruit is ook de L-vormige kelderverdieping toegankelijk.

Op de begane grond bevindt zich het rechthoekige winkelhuis, dat aan de Sint-Jorispoort de volledige breedte van het perceel inneemt. Vanuit de winkelruimte geven drie dubbele deuren uit op drie aaneengeschakelde burelen, die voorheen onder meer als salon, eetplaats en atelier dienst deden. De oostelijke bureelruimte grenst met de achterzijde aan de Schermersstraat, de centrale bureelruimte geeft uit op de trapzaal met toegang naar het woongedeelte op de verdiepingen en het westelijke bureel grenst tegen de achtergevel van de aanpalende woning Schermersstraat 35.

1.3.3.2. Begane grond: winkelruimte³¹

Het opmerkelijke en unieke begin 20ste-eeuwse winkelinterieur is ontworpen volgens een totaalconcept in art-nouveaustijl en kenmerkt zich door een uitzonderlijk verfijnde afwerking en kwaliteitsvol materiaalgebruik. Het interieur werd wellicht meteen na de bouw van het pand gerealiseerd. De ontwerper van dit interieur is niet bekend.

De rechthoekige winkelruimte omvat aan drie zijden (ten oosten, zuiden en westen) nagelvaste wandkasten en aan de noordelijke straatzijde een etalagewand en drie vrijstaande toonbanken. De hoge wandkasten lopen langs de drie zijden volledig door waarbij ook de drie binnendeuren met deuromkaderingen mee werden geïntegreerd in het ontwerp dat strikt symmetrisch is opgevat. Wandkasten, toonbanken, binnendeuren en deuromlijstingen vertonen dezelfde art-nouveaudetailleringen en -vormtaal.

De klemtoon in het interieur wordt gelegd op de twee grote vitrinekasten tegenover de etalagewand. Deze kasten hebben grote beglaasde deuren met bovenaan kleine roedeverdelingen met sierlijke gebogen lijnvoering en geslepen beglazing.

De korte zijden van de winkelruimte worden ingenomen door centraal geplaatste wandspiegels geflankeerd door vitrinekasten met tweeledige opbouw. In het onderste register hebben de lage gesloten kasten verdiepte panelen met gebogen lijnvoering en het bovenste register wordt ingenomen door beglaasde kastdeuren met glazen legplanken. Voor beide wandspiegels bevinden zich twee gietijzeren radiatoren.

Aan de straatzijde worden de vitrines van de winkelruimte gescheiden door beglaasde etalagedeuren met sierlijk gebogen raamindelingen. In de ruimte onder de etalage werden gesloten kasten en lades voorzien. De etalage is uitgevoerd in hout met aan de straatzijde in elke vitrine het opschrift 'Ruys-Ramboux' in een sierlijk uitgevoerde belettering. De zijwanden van de etalages zijn bekleed met spiegels. Boven de etalagekasten en tegen de vitrine bleven de originele verlichtingsarmaturen op sierlijke smeedijzeren statieven bewaard.

De vloer van de winkelruimte is uitgevoerd in een meerkleurige keramische mozaïek met gestileerde bloemmotieven in blauwe, groene en rode tinten op een crèmekleurige achtergrond geplaatst volgens een waaivormige patroon. Het ontwerp met blauwe omranding volgt de plaatsing van de wandkasten en de toonbanken en ook ter hoogte van de toegangsdeur en de deuren naar de burelen werd het ontwerp van de mozaïekvloer hierop afgestemd. Achter de toonbanken werd de vloer verhoogd door middel van een plankenvloer.

Breuklijnen in de vloer hebben wellicht te maken met de onderliggende kelders en het feit dat de bouw van het winkelhuis gefaseerd is gebeurd.

Het plafond en de wanden hebben een plafondbekleding in reliëf (vermoedelijk Lincrusta), met grijze bloemmotieven op een crèmekleurige en lichtgroene achtergrond en zilverkleurige bloemenkransen, in neorococostijl. De verschillende decoratieve vlakken worden van elkaar gescheiden door houten latwerk met rocailles. Ook vier centraal geplaatste bloemvormige verlichtingsarmaturen maken deel uit van het plafondontwerp. De originele gasverlichting werd waarschijnlijk verwijderd met de plaatsing van het Lincrustaplafond dat vermoedelijk ten laatste in 1914 werd gerealiseerd. Omstreeks de jaren 1930 zou de bestaande verlichting uitgebreid zijn met de drie nog aanwezige lusters.

³¹ MANDERYCK M.; MATHYS G.; PLOMTEUX G. & STEYAERT R. 2017: *Juwelenhuis Ruys* [online], <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/6164> (geraadpleegd op 10 oktober 2018).

Deze beschrijving is ontleend aan de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed.

1.3.3.3. *Begane grond: burelen*

De drie naast elkaar gelegen burelen zijn elk rechtstreeks toegankelijk vanuit de winkelruimte. Interieurafwerking en meubilair verschillen voor elke ruimte, maar werden vermoedelijk wel samen geplaatst of ontworpen in de periode tussen 1902 en 1914. Volgens het bestek van 10 mei 1902 waren deze ruimtes bij aanvang onder meer ingericht als salon, eetplaats en atelier. Pas later werden alle ruimtes gebruikt als bureel.

De westelijke bureelruimte is uitgevoerd in een neoclassicistische stijl en is naar alle waarschijnlijkheid recuperatie van één van de afgebroken huizen. Gezien de stijl is het wellicht afkomstig van het pand Schermersstraat 30 dat maar tien jaar eerder (1892) gebouwd was en bij de nieuwbouw afgebroken werd.

De muren zijn volledig bekleed met lambriseringen met decoratieve panelen. De voorstellingen van engelen en vrouwenfiguren, uitgevoerd in wit op een muntgroene achtergrond en met goudkleurige detailleringen, zijn geïnspireerd op de oudheid.

De kastruimte in de muur achteraan werd volledig mee geïntegreerd in het decor van de lambriseringen. In de geel marmereen schoorsteenmantel zijn guirlandes en kransen uitgewerkt en de lambrisering op de haardboezem bevat een spiegel en een decoratief paneel met voorstelling van een strijdwagen met paarden. Het plafond wordt doorbroken door een achthoekige lanterneau of daklicht uitgevoerd in structuurglas. Ajourwerk aan de deuromlijsting scheidt visueel het westelijk bureel van het centrale. Het parket in visgraatmotief loopt door over de burelen.

De centrale bureelruimte situeert zich tussen de winkelruimte (noorden) en de trapzaal (zuiden) én het westelijk en oostelijk bureel, en is langs al deze zijden eveneens toegankelijk. Ook in deze kamer werden de deuromlijstingen, lambriseringen en nagelvaste wandkasten uitgevoerd in dezelfde stijl, meer bepaald met stijlelementen ontleend aan de neo-Vlaamse renaissance en de neogotiek.

Het schrijnwerk is gedecoreerd met spiegels versierd met halve cirkels met spijlen, koperen beslag en houtsnijwerk met bloem- en briefpaneel-motieven, en decoratieve lijsten. Dezelfde motieven zijn verwerkt in de hoge beglaasde vaste wandkast, bijkomend versierd met drieloblijsten, tegen de zuidwand. Ook de twee merkwaardige 'kerkluchters' als het ware ingewerkt in de beglaasde kasten tussen de westelijke en deze centrale bureelruimte refereren aan de neogotiek of de neo-Vlaamse renaissance.

De centrale bureelruimte wordt gedomineerd door een opmerkelijk plafond in art-nouveaustijl waarvan het ontwerp wordt toegeschreven aan grafisch kunstenaar Emile Delrue. Dit plafond is rijkelijk gedecoreerd met voorstellingen van vier vrouwenfiguren die naar alle waarschijnlijkheid een gestileerde voorstelling van de jaargetijden zijn, een geliefd thema in de Jugendstil en art nouveau. Naast de vrouwen worden ook de twaalf symbolen van de dierenriem afgebeeld. Ze zijn per drie gegroepeerd in halfcirkelvormige plantenranken met de Latijnse benaming van de maand in een banderol eronder. Als decor en achtergrond wordt overvloedig gebruik gemaakt van gestileerde planten- en bloemmotieven. De tekening loopt door in een omlopende lijst tegen de bovenwanden versierd met grotesken met draperieën.

Verder bevat het plafond nog vier kleine sierlijke verlichtingsarmaturen in de hoeken en centraal één grote luster eveneens versierd met bloem- en bladtekeningen.

Een vierdelige beglaasde binnendeur scheidt het centrale bureel met de oostelijke bureelruimte die parallel loopt met de oostelijke perceelgrens van het juwelenhuis Ruys.

De oostelijke bureelruimte kijkt aan de achterzijde rechtstreeks uit op de Schermersstraat. Het betreft een vrij diepe rechthoekige ruimte die via een dubbeldeur (noorden) uitgaat op de winkelruimte.

Lambriseringen, deuromlijstingen en wandkasten vormen een geheel en vullen de volledige muurbreedte. De kasten en lambriseringen zijn versierd met tableaux met gestileerde plantenmotieven en bloemmotieven in houtsnijwerk die zich stilistisch op de overgang van art nouveau en art deco bevinden. Een centrale roodmarmereen schoorsteenmantel tegen

de oostwand versierd met sierlijke ranken in de wangen en met haardplaat en spiegel werd in dit geheel geïntegreerd.

Het plafond is uitgevoerd in een groene en crèmekleurige plafondbekleding in reliëf (vermoedelijk Lincrusta) waarbij een houten decoratief latwerk het plafond onderverdeelt in verschillende vlakken. Het betreft een gestileerd ontwerp met strak vormgegeven medaillons en op elkaar liggende bloemblaadjes. Volgens de mondelinge overlevering werd het ooit 'afgewassen' waardoor de oorspronkelijke kleurstelling niet met zekerheid gekend is.

Een hangluster is bevestigd aan een opengewerkt rozet, met zweeps slagmotief.

De vloer is afgewerkt met parket in visgraatmotief.

In de noordoosthoek staat een massieve 'coffre-fort', brandkast, die vanouds bij dit type van winkelpand hoorde. Volgens mondelinge bron werd de brandkast begin 1900 aangekocht en op de huidige locatie geplaatst. Om het gewicht (ettelijke 1000 kg) te kunnen dragen werd in de kelderverdieping een speciale ijzeren constructie met zuilen geplaatst. De massieve brandkast werd aangekocht bij het Parijse bedrijf Fichet dat in 1825 door Alexandre Fichet als slotenmakerij was opgericht en reeds in 1829 zich toelegde op beveiligd slot- en sluitwerk. Na het bekomen van verschillende patenten (brevetten) ontwikkelde hij ook de coffre-fort.³²

De brandkast draagt de signatuur met opschrift 'Paris / Fichet / (et) Pinots (?) / Cie Succ' op een draaibare sleutelplaat op de linkerdeur en 'Fichet / agent a / Bruxelles / H. Pain., 7 Rue d'Assaut' in een plaatje bovenaan. De zeer massieve groengeschilderde brandkast uit brandwerende gewapend metaal met twee deuren heeft gestileerde afgeronde randen. Inwendig is de brandkast voorzien van legplanken en nog een extra kleinere kluis. De brandkast vertoont gelijkenissen met de zogenaamde 'coffre-fort grande puissance Fichet construction 242 bis modèle 126 (gewicht 2300kg)' zoals online gepubliceerd.

1.3.3.4. Trapzaal

Een trapzaal in de zuidwesthoek van de woning, achter de burelen en uitgevend op de Schermersstraat, leidt naar de privévertrekken op de verdiepingen. Deze trapzaal heeft een rijk uitgewerkte afwerking die dateert van bij de bouw in 1902-1904. Ze wordt vrij gedetailleerd beschreven in het bestek van 10 mei 1902, waaruit mag afgeleid worden dat deze ruimte eveneens ontworpen werd door Ferdinand Truyma.

De slingertrap met smeedijzeren balustrade en houten handgreep van mahonie bezit een opmerkelijke trappaal met ingewerkte smeedijzeren verlichtingsarmatuur. Gezien de verfijnde uitvoering is het niet ondenkbaar dat de kunstsmid ervan eveneens verbonden was aan de Antwerpse kunstenaarsvereniging 'De Scalden' die veel leden telde. De houten trap, eik volgens het bestek, is bekleed met een rode loper.

Onder de trap bevinden zich een ingemaakte kast en de toegang naar de kelder. Deze zijn afgesloten door twee deuren voorzien van glaswerk met ingeslepen Franse lilies. De beschildering met houtimitatie en bloemmotief correspondeert met de andere binnendeuren en de imitatiedeuren in de trapzaal.

De vloer en de hoge plint zijn uitgevoerd in grote witte marmeren tegels.

De wanden in de trapzaal zijn afgewerkt met decoratieve panelen beschilderd met gestileerde plantenmotieven en taferelen in grisaille geïnspireerd op de oudheid. Het toegepaste kleurenpalet omvat voornamelijk rode en gele aardekleuren.

³² Vanwege de kwaliteit en kennis genoot Alexandre Fichet en zijn bedrijf een goede naam en werd hij zelfs aangesteld als hofleverancier, slotenmaker voor de Bibliothèque Royale, enzoverder. Het bedrijf groeide gestaag in de 19de eeuw. Na WO I werden bijafdelingen in verschillende landen opgericht. Een Belgisch filiaal in Haren, Fichet Bruxelles, dateert van 1920.

S.N. s.d.: *Geschiedenis Fichet* [online], http://www.fichet.be/Geschiedenis_Fichet.html (geraadpleegd op 21 maart 2019).

Er is een prachtig doorzicht van de begane grond naar het vlakke plafond op de tweede verdieping. Op dit plafond werd een uil met gespreide vleugels tegen een lichte achtergrond met bladranken geschilderd in trompe l'oeil. De uil, traditioneel verwijzend naar de uil van Athene en symbool van de wijsheid, heeft bijkomend een centraal verlichtingselement. De decoratie is voorts gevat in rijkelijk gestuct ovaal lijstwerk met bloem- en bladmotief. De overige plafonds van de traphal zijn afgewerkt met eenvoudig lijstwerk.

De overloop van elke verdieping is fraai uitgewerkt. Niet alleen door middel van de decoratieve wandafwerking, maar ook door middel van verzorgd glas- en schrijnwerk. Zowel de eerste als de tweede verdiepingen heeft in de gevel aan de Schermersstraat een breed drieledig steekbogig venster met vast drieledig bovenlicht en een sierlijke kruk. De glas-in-loodramen zijn versierd met kleurrijke guirlandes met strik en bladranken, die bij lichtinval voor een gele zonnige gloed in de traphal zorgen.

Op beide verdiepingen staat ook een spiegel tegen de binnenmuur met daarvoor een later geplaatste gesmeed ijzeren radiator. Het parket is in visgraatmotief.

De kamers worden op elk niveau via een meerdeurengeheel van de trapzaal afgescheiden, dat aan de zijde van de overloop beschilderd is met een houtimitatie en bloemmotief.

Op de eerste verdieping is er een enkelvoudige deur die de jongere keuken afsluit en een driedelig vensterdeurgeheel dat de antichambre afschermt van de overloop. Vooral dit kwaliteitsvol geheel in art-nouveaustijl, 'genre nieuwe stijl' volgens het bestek, springt in het oog. Drie met glaswerk opengewerkte vensterdeuren zijn gevat in een houten kader met sierlijk lijstwerk en gedrukt klokvormig fronton met voluten. Het kleurrijke loodglas met guirlandes, en met strik-, blad- en bloemmotieven is verstevigd met golvende houten spijlen.

Op de tweede verdieping sluit een enkelvoudige deur de doorlopende onderling verbonden vroegere slaapkamers van de traphal af. Daarnaast is er een doorgang gemarkeerd door houten pilasters met gestileerde kroonlijst en iets dieper geplaatste dubbele deuren. In de tussengang die zo gecreëerd wordt is de zoldertoegang.

1.3.3.5. Eerste verdieping

De kamers van de eerste verdieping zijn L-vormig geschikt rondom de en uitsluitend bereikbaar vanuit de traphal. Ze zijn inwendig wel met elkaar verbonden.

Vanuit de traphal bereikt men in wijzerzin de volgende kamers : de antichambre in art-nouveaustijl, daarachter aan de Sint-Jorispoort een ruim salon met erker in neorococostijl, een iets kleiner salon in empirestijl aan de Sint-Jorispoort dat via een vierdeurengeheel verbonden is met de jongere keuken aan de Schermersstraat.

De antichambre wordt gemarkeerd door het fraaie driedelige vensterdeurgeheel in art-nouveaustijl. Het fijne en kleurrijke glaswerk met gestileerd hoefijzervormige tracering wordt hernomen in de vensters en deuren in de westwand die uitgaat boven de koepel van het westelijk bureel. De ruimte heeft voorts een sober gestuct plafond met achthoekig lijstwerk met bladranken, een plankenvloer en thans roodgeschilderde wanden. Via een deur in de zuidwesthoek bereikt men het salon in neorococostijl.

Het salon in neorococostijl is een zeer ruime kamer waar zich ook de erker bevindt die als een soort zithoek of 'cosycorner' is ingericht en een uitstekend zicht geeft op de Sint-Jorispoort. De stijlkeuze voor neorococo is doorgevoerd in het overdadig lijstwerk met rocailles rond de binnendeuren en de rode marmeren schouwmandel. Dezelfde in- en uitzwenkende C-motieven werden ook verwerkt in het zware gestucte plafond met uitgespaarde hoeken met kettingmotief en in de koeflijst.

De plankenvloer is thans bedekt door een jongere vloerbekleding.

Een binnendeur ten oosten verbindt de neorococokamer met een kleiner salon in empirestijl.

Dit kleinere salon in empirestijl, aan de zijde van de Sint-Jorispoort, is andermaal in één stijl gedecoreerd. Het gestuct plafond is voorzien van cirkelvormig lijstwerk met pijlenbundels. De gevlekte en geaderde witte marmeren schouwmantel heeft twee zuiltjes bestaande uit pijlenbundels in een koker met doekmotief én uitgespaarde rechte hoeken met bloemknop. Onder het tablet is er een boord met guirlandes aangebracht. De oorspronkelijke kachelplaat bleef eveneens bewaard. Ook hier is de plankenvloer bedekt door een jongere bekleding. Een vierdeurengeheel leidt naar de laatste kamer op de eerste verdieping, thans ingericht als keuken.

De jongere keuken werd in de tweede helft van de 20ste eeuw ingericht. Naar alle waarschijnlijkheid zit het oorspronkelijke plafond en de houten vloer nog onder de verlaagde zoldering en onder de vloerbekleding in kunststof. De inrichting heeft geen erfgoedwaarde, maar de structuur wel.

1.3.3.6. Tweede verdieping en zolderverdieping

De kamerindeling van de tweede verdieping in tegenwijzerzin zijn de volgende: tussen de Schermersstraat en de Sint-Jorispoort twee doorlopende vroegere slaapkamers, een tussenstuk waar twee jongere badkamers in werden ingericht, een slaapkamer in eclectische stijl, én een tussengang met toegang naar de zolder. De houten vloeren zijn quasi overal bekleed met jonger vloerkleed.

Traditioneel zijn de kamers op de tweede en zolderverdieping soberder afgewerkt. Zo hebben de twee doorlopende vroegere slaapkamers sober lijstwerk, een strakke zwart marmeren schouwmantel met kachelplaat en een kachel en eenvoudige binnendeuren. Een derde grote slaapkamer aan de Sint-Jorispoort is afgewerkt met decoratieve elementen ontleend aan zowel het neoclassicisme, zoals het strak gestuct plafond, als aan de neorococo, zoals de witte marmeren schouwmantel met rocailles en fraai kachelscherm. Ten zuiden van de grote slaapkamer is de tussengang die leidt naar de traphal. In deze tussengang bevindt zich de zoldertrap verstopt achter een met structuurglas beglaasde dubbeldeur. De bordestrap met eenvoudige houten trappaal situeert zich boven de antichambre en kijkt ook uit op de koepel van het westelijk bureel en de achtergevel van de woning Schermersstraat 35.

De zolder is onderverdeeld in verschillende mansardekamers zonder specifieke aankleding die ook L-vormig geschikt zijn rond de zoldertrap. Ten zuiden is er over de gehele breedte aan de Schermersstraat een terras aangelegd beveiligd door een hoge borstwering.

1.3.3.7. Kelders

Het juwelenhuis Ruys is volledig onderkelderd met manshoge doorlopende ruimtes. Bij de nieuwbouw in 1902 werden naar verluidt oude delen die mogelijk opklimmen tot de eerste 16de-eeuwse bouwperiodes geïntegreerd in de 'nieuwe' kelder. Van deze oudere kelders is heden een ronde thans gecementeerde constructie zichtbaar in de noordoostelijke hoek ter hoogte van het vroegere winkelhuis van 1892 (Sint-Jorispoort 30). Het betreft zeer waarschijnlijk een nog oudere waterput die in het pand van 1892 behouden was gebleven. In de zuidoosthoek, aan de kant van de Schermersstraat, is er een betegeld verhoog dat mogelijk ook teruggaat op een oudere constructie.

De kelderverdieping is bereikbaar vanuit de traphal via een houten wenteltrap. De doorlopende ruimtes zijn afgedekt met troggewelven en voorzien van een functionele afwerking met betegelde wanden en vloeren met cementtegels met gestileerde krans-, ster- en bloemmotieven. Onder de oostelijke bureelruimte werd een bijzondere constructie geplaatst om de brandkast te kunnen dragen. Het troggewelf is onderbroken voor een ingebouwde ijzeren kader die geschraagd wordt door vier slanke zuilen waarvan de consoles versierd zijn met acanthusbladeren.

Vlakbij de keldertrap is er een afgesloten ruimte met een houten deur met grote gaten, mogelijk eertijds bestemd voor de stockage van wijn of voedingsmiddelen.

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens een plaatsbezoek op **18 juli 2018** en **21 december 2018**. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

Behoudens verborgen gebreken, bevindt het gebouw zich in goede bouwfysische toestand. Onderhoudswerken aan het dak en de mansardekamers ten gevolge van een lek in de zuidwesthoek zijn op termijn wel nodig.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden

2.1.1. Historische waarde

Het juwelenhuis Ruys is een zeer gaaf en uitzonderlijk bewaard voorbeeld van een woonwinkelhuis met juwelierszaak in Antwerpen uit het begin van de 20ste eeuw dat overwegend werd gerealiseerd in een art-nouveaustijl met verwerking van neorococostijlelementen.

De voorgeschiedenis van het huis gaat minstens terug tot 1839, wanneer voorvader en edelsmid Jacques Marie Ruys (1810-1863) zijn meesterteken verkreeg en zijn atelier in de Sint-Jorispoort op de huidige locatie vestigde. De bestendigde aanwezigheid van een familiezaak met eenzelfde winkelfunctie op dezelfde locatie gedurende 180 jaar is vrij uitzonderlijk. Het juwelenhuis is dan ook een belangrijke getuige van vijf generaties zilvermeedkunst in Antwerpen. Producten van het huis uit diverse tijdsperiodes worden in toonaangevende musea en collecties bewaard.

Het huidige juwelenhuis werd gebouwd in een periode dat de historische stad Antwerpen grote stedenbouwkundige, demografische en economische ontwikkelingen onderging. De bouwplek van het woonwinkelhuis lag nabij de 16de-eeuwse Spaanse omwalling die de stad gedurende eeuwen in een keurslijf hield. Vanaf 1860 werd deze vesting gefaseerd afgebroken en in veertig jaar tijd verschenen een ringboulevard als belangrijke nieuwe verkeersas, grote openbare instellingen en residentiële burgerwoningbouw in de onmiddellijke nabijheid. Omstreeks 1902 was de Sint-Jorispoort uitgegroeid tot een belangrijke handelsstraat die niet meer aan de rand van de historische stad lag, maar zich bevond op de breuklijn tussen de oude en de uitdeinende nieuwe stad.

De eigenaars van het juwelenhuis Ruys slaagden erin om in te spelen op de economische uitdagingen die deze stadsontwikkelingen met zich mee brachten. Enerzijds door in de 19de eeuw stapsgewijs hun gebouwenpatrimonium aan de Sint-Jorispoort en de Schermersstraat uit te breiden en hun winkel te moderniseren. Anderzijds door in 1902 finaal voor een vooruitstrevende nieuwbouw te gaan naar ontwerp van Ferdinand Truyma (1857-1939), zowel wat interieur als exterieur betreft, en zich daarbij te durven richten op een nieuw welstellend cliënteel. Door te kiezen voor een ontwerp in art nouveau spiegelde de opdrachtgevers zich daarbij aan de gerenommeerde juwelierszaken van tijdgenoten zoals Wolfers en Anthony. Door deze nieuwe stijl echter te combineren met de minder controversiële neorococo, neogotiek, neoclassicisme en neo-Vlaamse renaissance wisten de zaakvoerders het meer conservatieve cliënteel niet teveel te bruuskieren.

Ook in de daaropvolgende jaren slaagde het juwelenhuis Ruys erin om mee te evolueren met de nieuwe stijlen en trends. Opvolger Raymond Ruys (1886-1956) ontwierp en exposeerde onder meer voor de wereldtentoonstelling van Antwerpen in 1930 met toonaangevende art-decoproducten. Tot op heden is het juwelenhuis Ruys een gevestigde waarde in de wereld van de sierkunsten.

2.1.2. Architecturale waarde

Het juwelenhuis Ruys werd in 1902 ontworpen door de gerenommeerde Antwerpse architect Ferdinand Truymans in opdracht van zaakvoerder Albert Ruys-Ramboux (1858-1946), zoon van de stichter van het familiebedrijf. De nieuwbouw verving vijf bestaande panden op een bouwblok tussen de Sint-Jorispoort en Schermersstraat met dezelfde winkel- en woonfunctie. Architecturaal is het woonwinkelhuis betekenisvol omdat in 1902 bewust werd gekozen voor een totaalproject voor exterieur en interieur in art-nouveaustijl met verwerking van stijlelementen ontleend aan de neorococo, het neoclassicisme en andere neostijlen. De realisatie van het juwelenhuis Ruys is daarbij een uniek ontwerp van Ferdinand Truymans. Truymans evolueerde stilistisch van ontwerpen in neoclassicistische en neo-Vlaamse renaissancestijl in de jaren 1885 en 1890, naar meer monumentale eclectische projecten eind jaren 1890 en een aantal art-nouveau-realisaties in het begin van de 20ste eeuw. Binnen zijn omvangrijk oeuvre, zowel als stadsbouwmeester en als privéarchitect, is geen gelijkaardig art-nouveau-ontwerp bewaard noch bekend waar zoveel aandacht werd besteed aan de exterieur- en interieurafwerking. Temeer daar het juwelenhuis een particulier en geen overheidsopdracht betrof.

De art nouveau is in het Antwerpse gebouwenpatrimonium ondervertegenwoordigd. Dit project is daarom des te meer uitzonderlijk. De gave bewaringstoestand en aanwezigheid van tal van vaste interieurelementen en cultuurobjecten verhogen nog de uniciteit.

Het juwelenhuis Ruys behoort tot het luxesegment en geldt als een representatief winkeltipe voor de belle époque dat uitsluitend voorkwam in grootstedelijke context. Gezien het begoede cliënteel waarop gemikt werd, zijn dergelijke gespecialiseerde winkels zeer uitzonderlijk. De architectuur en grootte van het erfgoedrelict visualiseren daarbij de functie en exclusiviteit van het juwelenhuis. Dit werd bewerkstelligd door de verzorgde vormgeving maar ook door de kwaliteitsvolle materialen voor de bovenbouw en de winkelpui aan de Sint-Jorispoort. Het decoratief houtwerk, de granieten penanten, de prachtige verdiepte inkom onder een balkon met spiegels, de sierlijke opschriften in de etalage en dergelijke veruitwendigden de kwaliteit van het aanbod en de zaak en zorgden voor vertrouwen. Het gesloten karakter van de achtergevel aan de Schermersstraat met onder meer de zeer mooi uitgewerkte dievenijzers, de kleine keldergaten, en de ondoorzichtige glas-in-loodramen illustreert tevens de nood aan beveiliging voor dit type van luxeproduct.

De zeer beeldbepalende winkelpui met grote etalages op de begane grond die de breedte van drie vroegere panden beslaat is, naast het rijkelijke voorkomen, exemplarisch voor de evolutie en schaalvergroting die winkels in de 19de tot en met begin 20ste eeuw doormaakten. De 19de-eeuwse winkelhuizen van de familie Ruys werden aanvankelijk gekenmerkt door de gangbare kleinere 'kassen', of uitstalramen. Dankzij de technische vooruitgang in de staal- en glasproductie installeerden ook zij vanaf de tweede helft van de 19de eeuw grotere winkelramen met afneembare luiken gevat tussen een afzonderlijke toegang tot de winkel en het privégedeelte. De huidige doorlopende winkelpui met centrale winkelportiek is het sluitstuk in deze evolutie.

Het L-vormige bouwperceel tussen twee straten bood de mogelijkheid om de winkel exclusief onder te brengen in de grootste ruimte aan de drukke handelsstraat Sint-Jorispoort. De toegang tot de private woon- en werkvertrekken werden aan het gezichtsveld onttrokken, verplaatst naar de achtergevel in de Schermersstraat en volledig onttrokken aan het winkelgebeuren.

De winkelruimte van het juwelenhuis Ruys geldt als een uitzonderlijk representatief voorbeeld waarbij de architecturale ensemblewaarde tussen exterieur en interieur imponeert. Materiaal en vormgeving van de winkelpui, de winkelvitrine, de winkelinrichting met zowel vast meubilair als cultuurobjecten, de aansluitende private salons vormen een onlosmakelijk gaaf bewaard geheel.

Een scheiding tussen publiek en privé werd ook in de binnenindeling doorgevoerd. De drie burelen op de begane grond waren niet publiek toegankelijk maar via drie vleugeldeuren discreet met de zaak verbonden.

Deze ruimtes werden voorzien van een kwaliteitsvolle afwerking in verschillende neostijlen, zoals gebruikelijk was in de burgerwoningbouw. De interne circulatie van de andere vertrekken werd georganiseerd rond de monumentale traphal aan de achterzijde van het pand. Deze traphal en de bovenkamers die er rond geschikt zijn, kregen een rijkelijke eclectische aankleding, waarmee het erfgoedrelict zich onderscheidt van andere handelszaken waar meestal alleen de winkelruimte afgewerkt werd.

2.1.3. Artistieke waarde

Het geheel van het exterieur en het interieur van het juwelenhuis Ruys, dat volledig bewaard is, heeft een hoge ensemble- en artistieke waarde.

De verfijning waarmee tal van decoratieve elementen zijn uitgewerkt in de door Ferdinand Truymans ontworpen voor-, achtergevel en binneninrichting, getuigen van het grote artistieke talent van de bouwmeester als van het vakmanschap van de ambachtsslui.

De stijlkeuze voor de art nouveau voor de winkelpui werd doorgetrokken tot in het winkelinterieur dat met dezelfde verfijning en kwaliteit werd uitgevoerd. De gaaf bewaarde artistiek hoogstaande aankleding werd op elkaar afgestemd en omvat onder meer beglaasde kastenwanden en binnendeuren, drie toonbanken met een zeer kenmerkend houten loopverhoog, een mozaïekvloer, bijzondere verlichtingselementen met onder meer reflecterende kapjes op gesmeed ijzeren kaders, een meerdelige etalage met spiegels en houtwerk, verschillende cultuurgoederen uit de bouwperiode. Een dergelijk gaaf bewaard ensemble in het pand waarvoor het ontworpen werd, is uitermate uitzonderlijk. Andere gekende juweelwinkelinterieurs in art-nouveaustijl werden slechts fragmentair bewaard, of in semi-museale context, of op een locatie waar ze op een later tijdstip werden in gebracht.

Kwaliteitsvolle toevoegingen tussen 1904 en 1914 van de plafondafwerking in reliëfbehang, de extra luchters en lichtarmaturen, en in de jaren 1930 van een aantal luchters en losse vitrines vervaardigd voor de wereldtentoonstelling van Antwerpen doen geen afbreuk aan het winkelinterieur van het juwelenhuis Ruys, maar versterken de erfgoedwaarden ervan. Ze getuigen van het voortdurende gebruik en de aanpassing aan nieuwe stijlevoluties.

De burelen op de begane grond, de traphal en de privévertrekken op de bovenverdiepingen werden gedecoreerd in verschillende neostijlen. De lambriseringen, het parket, de al dan niet figuratief beglaasde binnendeuren, het schilderwerk, de marmeren schouwmantels en de plafondafwerkingen zijn representatief voor de artistieke kwaliteiten van hun ontwerpers. Emile Delrue, grafisch kunstenaar en lid van de Antwerpse kunstenaarsvereniging De Scalden, stond in voor het prachtige plafond in het centrale bureel met voorstelling van de vier jaargetijden en de dieren van de dierenriem. Ook de tot de tweede verdieping doorlopende monumentale traphal, voorzien van muurschilderingen met elementen uit de Griekse oudheid, een wenteltrap met sierlijk gesmede trappaal, decoratief houtwerk met loodglas en spiegels, getuigt van de kennis en kunde van de kunstenaars en van het bijzonder karakter van dit erfgoedrelict.

2.2. Motivering van het type bescherming

Juwelenhuis Ruys wordt beschermd als monument. Het Onroerenderfgoeddecreet definieert een monument als volgt: "een onroerend goed, werk van de mens of van de natuur of van beide samen, met inbegrip van de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen van algemeen belang wegens de erfgoedwaarde(n)."

- De keuze voor een wettelijke bescherming als monument wordt gemotiveerd door de zeer hoge historische, artistieke en architecturale waarde van én de ensemblewaarde tussen het exterieur en het interieur, dat daarenboven in dezelfde periode ontworpen en gerealiseerd werd. De uiterst kwaliteitsvolle afwerking van de gevels, van de winkelruimte en bij uitbreiding van quasi elke binnenruimte alsook de aanwezigheid van cultuurgoederen verantwoordt de bescherming als monument. Dit instrument biedt ook de meeste mogelijkheden en garanties aan de zakelijkrechthouder voor toekomstig beheer.

2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de bescherming zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit.

De bescherming als monument omvat:

- het pand met adres Sint-Jorispoort 26 en Schermersstraat 37 met het kadastrale perceel:
- ANTWERPEN, 4de Afdeling, Sectie D, 1869C

Het beschermingsvoorstel omvat het geheel van het juwelenhuis Ruys met volgende elementen die historisch, architecturaal en artistiek onlosmakelijk met de site verbonden zijn:

- het exterieur én het interieur met decoratieve afwerking van het juwelenhuis Ruys, zoals beschreven in de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken in het ministerieel besluit.
- de tot het juwelenhuis Ruys bijhorende cultuurgoederen zoals opgelijst in de bijlage 3 bij het ministerieel besluit.

Er wordt geopteerd om het volledige perceel in de afbakening mee te nemen, teneinde al de onderdelen die betekenisvol zijn voor het erfgoedrelict te bestendigen en te vrijwaren voor de toekomst, maar ook om rechtszekerheid aan de eigenaar te bieden.

2.4. Juridische toestand

2.4.1. Onroerend Erfgoed:

- Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.
- Het juwelenhuis Ruys is opgenomen in de vastgestelde inventaris van het bouwkundig erfgoed met ID-nummer 6164:
<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/6164>
- Het juwelenhuis Ruys ligt in het gezichtsveld en de onmiddellijke omgeving van verschillende beschermde gebouwen en sites:
 - o Parochiekerk Sint-Joris met zijportaal (M – KB 31/03/1976)
 - o Bankgebouw Nationale Bank (M – MB 23/09/2015)
 - o Sint-Elisabethgasthuis, klooster en aanpalende zaal (M - KB 25/03/ 1938)
<https://inventaris.onroenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/6177>
- Het juwelenhuis Ruys ligt in de vastgestelde archeologische zone: Historische stadskern van Antwerpen
<https://inventaris.onroenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/11874>
- Het juwelenhuis Ruys ligt in de UNESCO Werelderfgoed bufferzone: Museum Plantin-Moretus buffer

<https://inventaris.onroerendergoed.be/aanduidingsobjecten/15003>

2.4.2. Ruimtelijke Ordening:

- Het juwelenhuis Ruys ligt volgens het gewestplan (KB 03/10/1979) in woongebied met een culturele, historische en/of esthetische waarde (CHE-zone).
- Het goed is gelegen binnen het Ruimtelijk Uitvoeringsplan RUP "binnenstad". Dit RUP is gebiedsdekkend voor de gehele binnenstad binnen de Leien. De bestemming binnen dit RUP is: zone voor centrumfuncties-stedelijke functies (art.6) en overdruk-detailhandel (art. 9).

3. BEHEERSVISIE

3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

In het beschermingsbesluit zijn beheersdoelstellingen opgenomen. Je vindt die terug onder artikel 3 van het ministerieel besluit. De beheersdoelstellingen moeten de zakelijkrechthouders (eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en leasinggevers) en gebruikers op weg helpen om de erfgoedwaarden maximaal in stand te houden of te verbeteren. Ze hebben de optimale verwezenlijking van de erfgoedwaarden voor ogen. Ze geven richting aan of vormen een kader voor toekomstig beheer van het beschermd onroerend goed. Zakelijkrechthouders en gebruikers dienen rekening te houden met deze beheersdoelstellingen als ze werken wensen uit te voeren aan het beschermd goed. Ook de overheid houdt met deze doelstellingen rekening als ze over deze werken advies moet geven of als ze toelating moet geven voor die werken.

De beheersdoelstellingen spelen in op de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en erfgoedkenmerken opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden ervan aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechthouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goed huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerenderfgoeddecreet en Onroerenderfgoedbesluit zijn een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen, meer bepaald:

- het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- de toestand van het goed regelmatig controleren;
- regulier onderhoud uitoefenen;
- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet een toelating worden gevraagd. Sommige werken kunnen namelijk een negatief effect hebben op de erfgoedwaarden. Voor alle werken die stedenbouwkundig vergunningsplichtig zijn, of

waarvoor een omgevingsvergunning, milieuvergunning of natuurvergunning nodig is, vraagt de vergunningverlenende overheid advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijkrechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende onroerenderfgoedgemeente. Een overzicht van alle erkende onroerenderfgoedgemeenten is te vinden op www.onroenderfgoed.be.

De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit.

4. BRONNEN

Onuitgegeven bronnen

Algemeen Rijksarchief, Kaarten en plannen, Gegraveerde kaart met een plan van de stad Antwerpen en het Steen, E.H. Fricx, 1711 (RAG, Kaarten en plannen, 748).

Archief Militaire kaarten, Gravure 'Anvers avec la nouvelle enceinte', 1860 (Archief Militaire kaarten in 1934 door de Nederlandse regering aan België overhandigd, 5009).

Kadasterarchief Antwerpen, Primitief Plan Antwerpen, sectie D, percelen 1798 tot 1886, circa 1830-1834, door landmeter Franssen.

Koninklijke Bibliotheek van België, Plan de la ville et citadelle d'Anvers, L. Muller, 1832 (Koninklijke Bibliotheek van België, III 14.700 (2153860)).

Mondelinge gegevens verstrekt door de zaakvoerder, bij plaatsbezoek op 18 juli 2018 door het agentschap Onroerend Erfgoed.

Nationaal Geografisch Instituut, Basemap 1873.

Nationaal Geografisch Instituut, Basemap 1904.

Privéarchief Juwelenhuis Ruys, geraadpleegd op 18 juli 2018.

Stadsarchief Antwerpen, Bouwdossiers, 1837#286, 1867#738, 1872#90, 1882#1227, 1885#1635, 1886#1242, 1892#1481, 1902#1210, 1906#1691.

Uitgegeven bronnen

ENNEKENS K. & TORMANS S. 2014: *Goed bewaarde winkelinterieurs*, Antwerpen, 73-75, 97-103.

LOMBAERDE P. 2009: *Antwerpen versterkt: de Spaanse omwalling vanaf haar bouw in 1542 tot haar afbraak in 1870*, Antwerpen.

NYS W. 2006: *Zilver uit Antwerpen*, Antwerpen-Deurne, 276-277, 282.

S.N. 1964-1968: *Een eeuw openbare werken te Antwerpen 1863-1963. Gedenkboek en catalogus*, Antwerpen, 63-64.

SCHEERLINCK K. 1991: *Papieren herauten: culturele affiches te Antwerpen (1880-1914) in kunsthistorisch perspectief*, Antwerpen, 20, 96-97, 221, 226.

Websites

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Antwerpen - Stadsuitbreiding tot aan de 16de-eeuwse Spaanse Vesten* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/122213> (geraadpleegd op 10 oktober 2018).

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2018: *Sint-Jorispoort* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/112991> (geraadpleegd op 10 oktober 2018).

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Schermerstraat* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/112980> (geraadpleegd op 10 oktober 2018).

BRAEKEN J. 2017: *Garage in art-decostijl* [online], <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/302092> (geraadpleegd op 11 oktober 2018).

- BRAEKEN J. 2015: *Juweliershuis Anthony* [online], <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/300538> (geraadpleegd op 25 oktober 2018).
- BRAEKEN J. 2014: *Sorbenlaan* [online], <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/102400> (geraadpleegd op 11 oktober 2018).
- DE REN L. 1995: Provinciaal Museum Sterckshof-Zilvercentrum, *Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen* 33/2, 44-82.
- Geoportaal Onroerend Erfgoed, Historische Kaarten, Ferraris, *Sint-Jorispoort 26, Antwerpen* [online], <https://geo.onroerendergoed.be> (geraadpleegd op 10 oktober 2018).
- GRIETEN S. 2010: *Kunstmid Louis Verhees als ontwerper en uitvoerder van uithangborden* [online], http://www.avbg.be/userfiles/infoblad/avbg-info_2010-4_e.pdf (geraadpleegd op 25 oktober 2018).
- KIK-IRPA 1988: *Ruys* [online], <http://balat.kikirpa.be/object/20015894> (geraadpleegd op 11 oktober 2018).
- KIK-IRPA 1988: *Ruys* [online], <http://balat.kikirpa.be/object/20015896> (geraadpleegd op 11 oktober 2018).
- MANDERYCK M.; MATHYS G.; PLOMTEUX G. & STEYAERT R. 2017: *Juwelenhuis Ruys* [online], <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/6164> (geraadpleegd op 10 oktober 2018).
- S.N. s.d.: *Antwerpen – Leopold’s plaats* [online], <https://www.delcampe.net> (geraadpleegd op 10 oktober 2018).
- S.N. s.d.: *Antwerpen – Nationale Bank* [online], <https://www.delcampe.net> (geraadpleegd op 10 oktober 2018).
- S.N. s.d.: *Anvers – Place et Statue Léopold* [online], <https://www.delcampe.net> (geraadpleegd op 10 oktober 2018).
- S.N. 2017: *Delheid Frères* [online], https://nl.wikipedia.org/wiki/Delheid_Frères (geraadpleegd op 25 oktober 2018).
- S.N. s.d.: *La Place Léopold* [online], <https://www.delcampe.net> (geraadpleegd op 10 oktober 2018).
- S.N. 2018: *Ons verhaal* [online], <https://ruys.be/nl/over-ruys/> (geraadpleegd op 11 oktober 2018).
- S.N. s.d.: *Porte St. Georges commencement de la demolition – Actuellement Place Leopold Banque Nationale* [online], <https://www.delcampe.net> (geraadpleegd op 10 oktober 2018).
- S.N. 2013: *Ruys* [online], <https://nl.wikipedia.org/wiki/Ruys> (geraadpleegd op 11 oktober 2018).
- S.N. 2018: *Ruys* [online], <http://www.divaantwerp.be/nl/collection/zoek-in-de-collectie/search/general:ruys#s20019> (geraadpleegd op 11 oktober 2018).
- S.N. 2018: *Stelling van Antwerpen* [online], https://nl.wikipedia.org/wiki/Stelling_van_Antwerpen (geraadpleegd op 10 oktober 2018).
- S.N. (BRAEKEN J.) 2018: *Truyman, Ferdinand J. A.* [online], <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/persoon/4817> (geraadpleegd op 10 oktober 2018).
- S.N. 2018: *Wereldtentoonstelling van 1930 (Antwerpen)* [online], [https://nl.wikipedia.org/wiki/Wereldtentoonstelling_van_1930_\(Antwerpen\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Wereldtentoonstelling_van_1930_(Antwerpen)) (geraadpleegd op 11 oktober 2018).
- THIELEMANS S. 2011: *Musea en Erfgoed Antwerpen 10. Jaarboek 8*, Antwerpen, 121.

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan

5.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

5.3. Cultuurgoeederen

De voor bescherming voorgedragen cultuurgoeederen zijn in een afzonderlijke bijlage bij het ministerieel besluit opgenomen (bijlage 3). Deze bijlage bevat zowel een oplijsting van de cultuurgoeederen, een beschrijving als een motivatie.

5.4. Documentatie

De documentatie bij het inhoudelijk beschermingsdossier bevat bijkomend materiaal zoals kaarten, postkaarten, archieffoto's, bouwplannen, kadastrmutaties, hoogtemodellen, e.d. dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.

5.5. Criterionota